

HRVATSKI PLANINAR

GLASILO HRVATSKOG PLANINARSKOG DRUŠTVA U ZAGREBU.

Br. 8. i 9.

U Zagrebu 1922. god.

Godište XVIII.

Gola Plješivica [1649 m.]

Zagreb.

K. P.

Iz dana u dan gotovo tražili smo je očima s jezera Kozjaka. Za malih tihih vožnja čamcem iskrasavala je i zapadala pred nama u nekoj veličajnosti obavita plavičastim plaštem ljetnog ustitrilog zraka.

Nad ovu blaženu raskoš plitvičkih idila, šuma, obronaka jezera i sunca, nad beskrajno harmoničan ritam linija, bregova i voda uzdigla se ona pred našim očima kao zadnji akcent, opor i jāk, i vukla nas k sebi kao ono čudesno, magnetsko brdo istočnih priča.

I privukla nas.

Pošli smo nas trojica jednog dana rano pred zoru, da se za izlaza sunca nadjemo na polaznoj točki, iz sela Priboja, sa vodičem, kako ne bismo uzalud hodali.

Kozjak sa svojom divnom Glibovitom dragom i malo Jezerce u terasi nad njim još su nepomično, kao noćna ogledala, hvatala u sebe sve forme svojih tamnih obala, a slavovi, u istome blago monotonom ritmu, šumili čaroban šum svojih vječnih pieščanih ura.

Defilirali smo tiho pored njih, dok se nismo zavukli cestom dublje, u šumu, pod tkivo gorostasnih bukovih krošanja i izgubili ih iz vida i uha.

Iza nekoliko zavoja bijele, široke ceste, maloga uspona u spavajućoj šumi, nebotičnih sivih jarbola, izašli smo na otvorenu vispoljanu.

Na vjedje nam pade prvo svjetlo, a pred nama, u smjeru ceste, iza par sivih, sčučerenih kućica sela Jezerca, ukaže se na rujnno-crvenom, ogromnom nebu, na svom širokom podnožju tamnoplava majestetična piramida Gole Plješevice. Stali smo, na čas, zadivljeni i posmatrali, kako joj polako preko vrha kliže rumen, a kad smo pošli dalje, onda su već i livade stale pomalo da intoniraju svoj jutarnji, svježi, zeleni akord u fanfari sunčanih strijela.

Živice i grmečci, osobito oni dražesni šatorići kržljavih bukava, koji su ovdje tako karakteristični, i kojima pod pregrštem lišća, ne razabireš gotovo ni jedne grančice, trepetali su živo u prvom lahoriku svojim već požutjelim napoleondorima.

Ta nas je sinfonija zanijela, pa smo počeli iz svega glasa pjevati, a smijeh nam je uz to neprestano grgolio u grlu.

U tako dobrom stanju održao se barometar našeg raspoloženja svih sedam kilometara ceste Plitvice—Priboj, da ih nismo gotovo ni primijetili, kad smo se napokon na kraju sela našli s našim vodičem.

Kad smo ostavili cestu, a s njom i sav taj donekle kulturni kraj, našli smo se gotovo bez prelaza, licem u lice ličkih prašuma. Već od Jezerca kombinirali smo smjernice našeg uspona, no došavši na podnožje izgubili smo svaku mjeru. S napetošću smo čekali, što će doći, stvarajući u svojoj fantaziji najgrotesknije slike krških formacija.

Prije svega prelazimo t. zv. Čošlukom, puteljkom između stršećeg kamenja, preko nevelike poljanice, gje nas na kraju čekaju tamno-svečano, kao nekoliko heruba gospodnjih, visoke smreke. Došli smo u regiju gorsku. — Crnogorica nas pozdravlja finim šumom i širi u jutarnjem suncu zadah svojih mirisnih sokova. Pred ulazom na ta živa vrata izdigne nam se pred očima, uokvirena granama jela i omorika, sad već bliza i visoka silhueta Plješevice. Sam vrh pred mnoštvom vrhova svoga dugog predgorja, za-

pada ponešto, te ih potiskuje pred nas, izgubivši u toj slici opet nešto malo od svoje dominante, ali se ipak i odavde dade procijeniti kao najglavnija forma cijele piramide. Dakle na ovaj kamenčić prislonit ćemo mi danas naše, dvanaest kilometara dugačke, Jakovljeve nebeske ljestve. Samo naprijed!

Prolazeći prvom tom šumom, radujemo se zraku i mirisu, preneseni njime u predjele Kamniških, Julskih Alpa i Karavanki, koje smo na predjašnjim turama upoznali, i čavrljamo o uspomenama. Moj drug svaki čas zastane, da zamoći debeli kist u limenu posudu, a nas trojica odmjerujemo, koje će drvo on da počasti crvenim ovratnikom boje koja mu se kod tog posla cijedi s kista, a on brzo, da ne izgubi previše boje, postavlja posudu i hvata skupocjene kapljice, jer jer cilj još daleko.

Označujući tako novu, i popravljajući staru, već oštećenu markaciju neprimjetljivo se uspinjemo, naprije kroz crnogoričinu šumu, da zatim zadjemo, iza miješane u čistu bjelegoricičnu. Taj dio slabe uvaline nazvan Turska sječa prelazi u dio šume Kuterevo i to bez zamjetljivih razlika u terenu pače i usponu, koji se nekako u jednakoj položini nastavlja još i dalje uz tako zvane Paljevine. O tome nas cijelim putem vrlo točno i savjesno poučava naš mladi vodič. Otkada smo iza Turske sječe zašli u pravilnu šumu, okružuje nas šumska jutarnja polutmina. Neka velebna monotonija jednakom ljepe i zdrave vrste bukovog tipa podaje toj šumi izraz monumentalnosti. Kako za cijelog Kutereva hodamo gotovo neprestano u maloj uvalini, teško se prokrade po koji tračak sunca kroz one čipke na šumskome svodu. Ali kad zasine, onda zaigra taj cijeli interijer kao draga kamenje u tri glavna tona: smedie, srebreno i zeleno.

Tlo, odnosno putelici, kojima stupamo, posuti su bijelim, izlizanim kamenjem, koje strši onako iz zemlje i iz suhog lišća, kao da ga je netko usadio u tlo, a šiljke pustio da izglođe Zub vremena. Naše okovanke, naravno, doprinose svoj dio i na tom kulturnom izgradjivanju, pa tako ne štedimo ova bijela šumska zubala, te četiri para naših nogu marljivo grebu i tuku po njima. Tako ozvanja jedna vrsta čudne muzike, u kojoj se miješa za vlastito uho ubrzano lupanje srca, a blagosivlje ju s čela sveta voda patničkoga znoja.

Kroz grane opažamo s lijeva šumoviti Tisov vrh, ali nejasno, jer smo još uvijek daleko u dubokoj šumi. U cijelosti je tišina. Vjetar malo šumi, ali visoko gore, tamo na bilu. Osim jedne male crne vjeverice i po gdje kaje žune bili smo mi jedini stvorovi u toj šumi, koji smo se gibali vlastitim nogama. Dakako, da nam se mala životinja dobrano narugala, postavivši svoje skokove s drveta na drvo u omjer prema našemu jednom puzađanju uzbrdice. Naskoro smo bili na maloj, šumskoj čistini, na kojoj su nekad stajali torovi, pa se ona još i danas po tome tako zove. Sred povaljenih starih trupina jela rascvali se mnogi džbumiči encijana i pružali svoje modre čaške u sunce, kao što i mi naša ledja, kad smo ovdje stigli, da malo založimo. Kako je prošlo oko jedan i po sata, što smo otišli iz Príboja, a i naš vodič nam reče, da je to polovica puta, to smo se ubrzo digli, da još prije podneva stignemo na vrh.

Usput smo prolazili mimo mnoge ponikve očekujući gotovo iz svake kakovo iznenadjenje susreta s vukom ili medom, koje su nam svi prorokovali.

U jednoj od najdubljih ponikva, nazvanoj »Snježnjača«, morali bismo i snijega naći, koji bi se po mnijenju vodiča tu morao još nalaziti. U toj jami, međutim, ni snijega ni vuka. Pošli smo dakle umireni dalje Bijelom dragom. Po čemu nazivaju ovu dragu bijelom, to sam se pitao, a jedini odgovor mogao bi biti taj, što je tlo posuto osobito velikim, bijelim kamenjem, odnosno što se na tim mjestima uhvatilo još vrlo malo humusa, te kameni kostur poviruje više nego prije. Na koncu te drage povalilo je nevrijeme u jednoj plitkoj ponikvi silu stabala preko našega puta, pa smo tu, prelazeći te šumske leševe, malo ne zalutali. Sigurnost orientacije i instinkt našega vodiča prebrodi i ovu zapreku, te smo iza kratkog uspona našli opet naš put na sjever. zap. obronku Bijelog vrha. Na tom kratkom, ali strmom usponu ostavili smo prvi put pravilnu šumu velikoga stila i došli u regiju, gdje su vjetrovi iz svakoga drveta izvajali karaktere i tipove unutar mogućnosti jedne rase, tako da se ovdje prije pravilna i visoka bukva

približuje oblicima kvrgava i onižeg hrasta. Klenovi, po gdjekoji javor i crni jasen dijele s ostalim drvećem jednaku sudbinu. Kad pogledam ovdje kroz grane nizbrdo, po orientaciji na sjever, istočnu stranu, onda tamo, gdje je oko vično da ugleda ako ništa drugo, a ono plavu liniju horizonta, iščezne sve u jednoj, jedinstvenoj, plavoj plohi. Znak dakle, da smo se prilično digli. Međutim ja ne prilazim bliže, već to puštam za posljednje razotkrivenje čuda, koje me čeka gore na vrhu. A tek što o tome razmišljam, upozori me vodič prstom na nešto. Kad mu se približim, opazim kroz rijetke krošnje u modro-sparnometonu pod suncem kupu našega cilja vrh Plješivice.

Već nam se sasvim približio, ali znajući, koliko su u planinama blizine toliko puta samo optičke varke, nisam dalje o tome razmišljao, već sam požurio za mojim drugovima. Sad smo stigli na visoko sedlašće, zvano Mala barica, obrasio posvema pognutim, kvrgavim bukvama.

Između njih rascvaо se opet cijeli vrt encijana, te sa ta bujna, plava raskoš stala lelijati u suncu na prilično jakom povjetaru, koji je i nas ovdje htio da uvjeri, kako je on očiti gospodar situacije, ma da smo okrenuli ledja toplome suncu. Od mnoštva staza udarimo dalje, do kraja čistine, gdje smo opet našli šumsku cestu, koju smo dolje izgubili. Instinktivno osjećajući, da je pravi put, krenemo u njegovu produženju prema vrhu. Bijele kamene gromade horizontalno raspucanog vapnenca izlazile su sve više iz šumskog tla. Nakon kratkog uspona upozori nas na bijeloj stijeni ispisani naslov »Belvedere« na veliku hridinu desno od puta. Kad smo se uspeli na nju, imali smo šta da vidimo. Cijelo, ogromno, masivno brdo bilo je dočarano pred nas sa svim detaljima svoje čudne fizionomije. Kako je sunce stajalo gotovo u zenitu, padali su glavni traci upravo na vrh, na kojem se, kao obično golom kupu kamenja, zataknuta motka jasno odražavala od tamno modrog neba. Samo brdo podsjetilo me odavde u prvi mah na onu prastaru piramidu od Dashoora, kojoj je šiliak kao otkinut i na njem sagradjena druga piramida, ali položitijih kosina. U ovakovom obliku, ako i nepravilno gradjenom, ukazao mi se taj divlji, stari kamen, kad se je u blijehanju sunca, plavog neba i onog šarenila šume i njenih obronaka, ustobočio tako nenadano pred nama. Gigantski zadr'o je svojim masivnim, tupim vrhom u izraz azura, koji smo u taj čas odavle mogli zahvatiti okom. Crte njegove silhuete još su se jače dizale sa svog podnožja, što se pod njom tlo i šuma, na koju se prelilo rastopljeno goruće sunce, uvijalo u ritmu linija jedne ogromne ponikve. Tu se činilo kao da se iz tih negativnih vrednota konkavne, konveksne bočine brda novom snagom izvijaju i svijaju u neki nebotični pobjedički luk. Kroz tu glasnu dinamiku linija i masa razrezala je još jedna vietrom iskušana i očupana smreka sunčanu sliku, kao tamni žalobni stijeg jada i nesreće ovog gorskog predjela, da nas opomene, kako ne bi u ovoj apotezi sunca i života zaboravili onaj memento, koji u tom kraju već kod poroda svakom malom bilinskome životu prijeti. No mi sretni, što ćemo se za kratko dočepati željenog cilja, nismo se dulje dali smesti nego uzeli radosno put pod noge.

Kad smo tako još i posljednje predgradje šumsko prošli, izlazimo na prostranu livadu t. zv. »Velika Bara«, koja se na najnižoj točki kotline odasvud zatvorena šumom sunča na topлом septembarskom suncu. Tu nalazimo i malu drvenu kolibu, koja je sagradjena za zaklonište, ali danas u nepotpunom stanju ne privlači mnogo naše pažnje. Sa ove livade gledamo još zadnji put vrh iz udaljenosti. Označimo na kamenu smjer velikom crvenom strijelom, pa se onda sami zaletimo gore u visine. Najprije nas čeka oniska bukova šuma nalik na grmlje, a iznad te regije vrh sam, koji je u najvećem dijelu prekrit livadama duge, sada već požutjele trave te na nekim kompleksima od sive istoka klekvinom.

Kad smo se na tom najstrmijem dijelu uzverali do livade, dočekao nas je silan vjetar, tako da smo ga se nagrdili unatoč divota panorame, koja nam se napokon počela u potpunoj mjeri da razotkriva. Zadihani i ugrijani pošli smo odmah dalje, da tek sasvim na vrhu pod kojim velikim kamenom uhvatimo konačno zaklonište.

Vjetar je šibao preko nas i zalijetavao se u džbunove klekovine, obarao i onako već suhu i oborenu travu i sušio još više već suhe sokove drugih preostalih biljaka. Eto

još malo i mi smo gore! Da ne reknemo, da smo ignorirali sam vrh, hodočastimo još i do kupa kamenja, u koji je ogradjen u četverokut zataknut suhi kitnjasti borić i kroz koji se zujajući i šumeći provlači jak vjetar, a onda se skupimo i naglo spustivši se niz istočnu stranu obronka pod jedan kamen, siednemo i zaklonimo se na odmor.

Kako je bilo dakle gore na tome vrhu?

Prije svega orientacija po karti:

Plješivica u srcu Like 1649 n. m. (vidi sliku u prilogu) vis-á-vis Velebit—Bosna—Kanjon Une—Mala Kapela—Kanjon Korane i t. d. Ali to su već detalji, glavno, što se odavle vidi, jest jedan dio zemaljske kruglje, koja se dolje u neizrecivo plavim i dalekim dubinama šareni kao kaka čudesna arabeska. Kako po njoj dolje bježe potoci i rijeke, ceste se vijugaju, kako se ove karakteristične ponikve ličke čine, kao da su ih granate izduble, kako se pozitivno zeleni kompleksi šuma i njiva u toj visini pretvaraju u intenzivno modrilo, sve to su čudesa, koja nam se eto sad kao kakim leptirima ili pticama u zraku pružaju i kao kakva lijepa sunčana sanja sanjaju. Naš vodič u osjećaju učinjene dužnosti leže flegmatično do nas, kao neosjetljiv za takove senzacije, dok se naš primorac sav uzbudjen okreće sad lijevo sad desno i svojim fotografskim aparatom kombinira, koji će predjel najprije da uhvati. Iza ručka, za koji smo svi hrabro vukli punе uprtinjače, odmaramo se još neko vrijeme, a onda se damo na »očevid«, čega sve ima ovdje gore!

Vjetar postaje sve ozbiljniji napadač svake vertikale, pa tako i mi, kad obilazimo oko ovih kamenih gromada, koje na nekoliko mjesta golo i glatko strše, jedva izdržavamo borbu s njim. S jedne takove glatki plosnate litice vidi se nastavak Plješivičkog grebena prema jugu, iz kojega se izdižu Gredoviti i Crni vrh kano i najviši vrh južne skupine Ozeblin 1657 m, na koji se nadovezuju bosanske planine u plavim dalekim maglenim zastorima.

Pogled na taj greben daje nam jedan od najinteresantnijih alpskih prizora na Plješivici.

Sve je to do sada bila za nas »terra incognita«, a eto ovdje s ove visine vidimo posve jasno Bihać, kako se smjestio kao hrpica kamenčića, upreden u niti bezbrojnih cesta i vijugave žilice Klokota i Une.

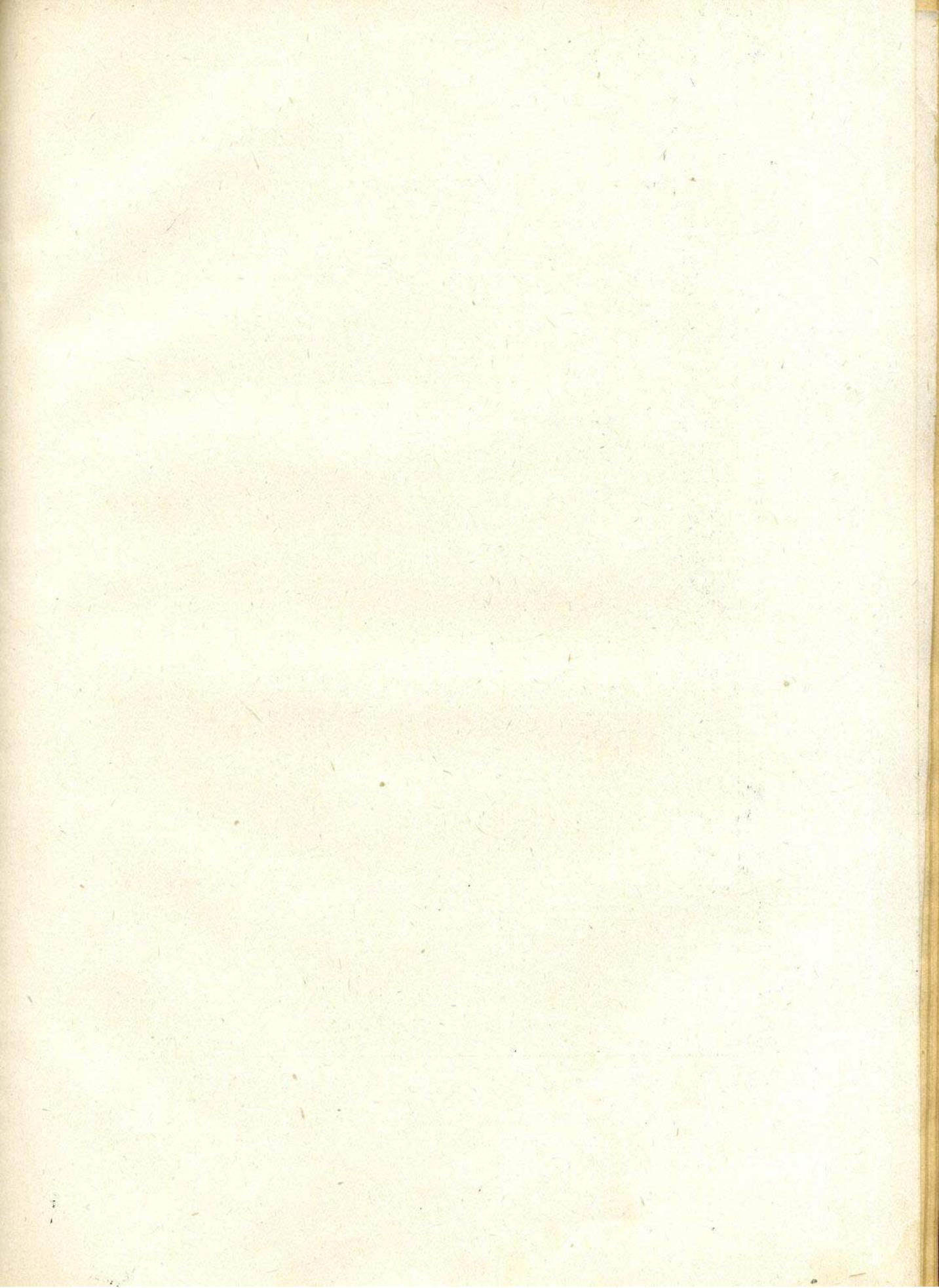
Dalje prema sjeveru tražimo u daljini iza nepreglednih mozaika šarenih polja prešavši Kanjon Korane, naše domaće gore, Slijeme i samoborsku Plješivicu. Ali uzalud! Sloj ljubičaste magle skriva nam ih u neprozirnom velu. Nad tim slojem zračnoga dima diže se nebeski svod u neizrecivoj bistrini i prelazi iz zelenkasto svjetlog tona u takav intenzitet tamnoga modrila, da ne vjerujemo svojim očima.

A ipak ni najdublji ultramarin toga svoda ne dostiže onu živost i čudesnu dubinu boje jednoga malog plavo-zelenog oka. To je ono okance jezera Koziaka, koje se jedino slobodno pruža pogledu sa Plješivice od čitavog plitvičkog dijadema smaragdnih jezera. Sva ostala čudesna njegova sakrita su u kotlinama, koje, kako se dalje točno vidi, tvore izdanci Male Kapele i našega vrha. Do toga okanca valja nam se još danas vratiti i svrnuvši sad oko niz obronke plješivičkih vrhova, preko te goleme mase šuma, bude mi tek jasno, da smo za tih četiri i pol sata našega uspinjanja dobrani komad prevalili.

Ravno na sjever iza Male Kapele, tamo iza nejasnih kontura Kleka, u dalekoj plaveti, zabavili su nam se na čas naši pogledi na titravim minuciozno izdjelanim formama nekih gorskih sklopova. Da to nisu možda Alpe? Bit će — bit će, da su to Julske ili Kamniške, ali današnji zrak ne da nam, da ih točno opredijelimo.

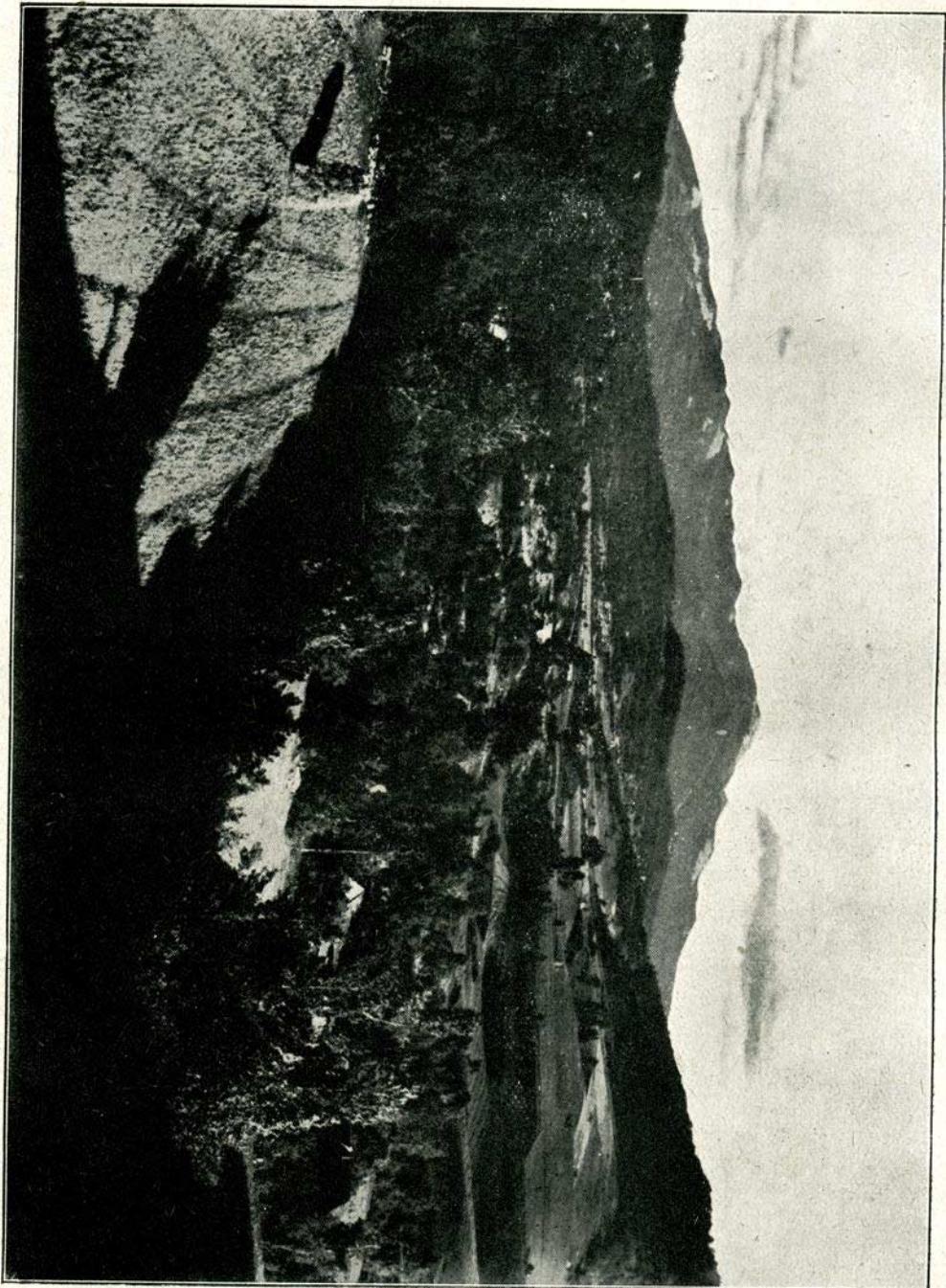
Stoga se vraćam opet u našu bližu okolicu južno od skupine Male Kapele, gdje se niz maglenih dolina završava u divlje izrezuckanoj silueti Velebita. Taj se na cijelom zapadnom dijelu horizonta sa svih svojih 120 kilometara duljine razvukao kao divovski bedem izmedju nas i modrog ništavila. Gledajući u taj masiv prepustam se snatrenju. Kakov bi ovamo na zapad bio horizont, kada te kolosalne ograde ne bi bilo? Jamačno bi se vidjelo more? Kod te pomisli zapadnem opet u moju vječnu nostalгију za morem! Pa kad su maleni vatreni oblačići počeli da se dižu nad Velebitom, činilo mi se, da nose sa sobom reflekse, što je na njih bacila modra u suncu bliješteća pučina.

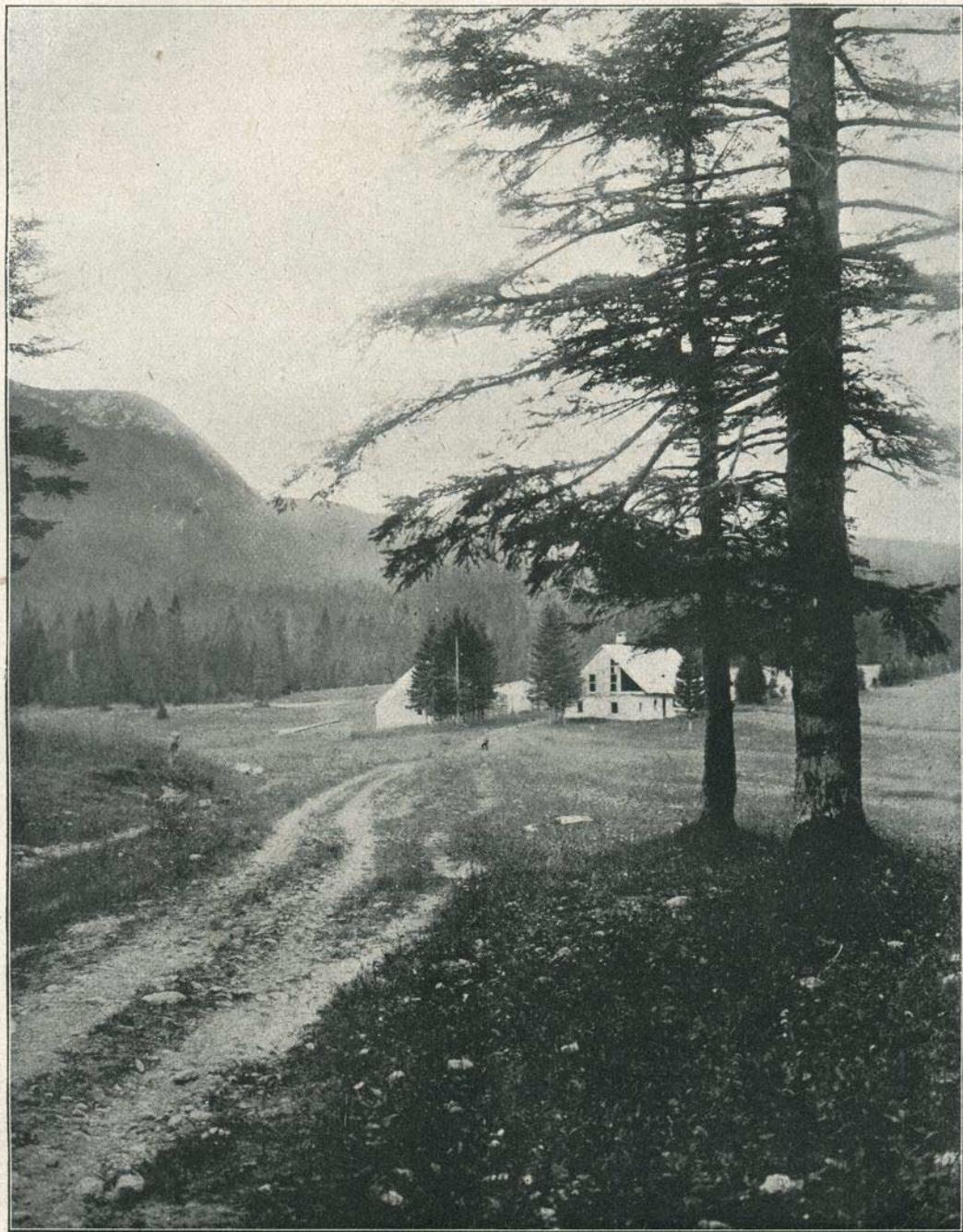
Iz tog snatrenja trgli su me moji drugovi, koji su se medjutim povratili sa fotografskog snimanja i za čas smo bili opet s uprtinjačom na ledima stari putnici kore ze-

LIKA: CRNO JEZERCE SA GOLOM PLJEŠIVICOM (1649).

FOTO: D. PAULIĆ.

GORSKI KOTAR: LAZAC.

FOTO: Z. ZOBUNDŽIJA.

maljske, ali ovaj put nizbrdice. U pratinji vjetra stali smo silaziti lako i brzo niz strme i glatke travnjake i pri tome naišli posve slučajno na malu kamenicu punu čiste vode. Ugasiyš žedj pošli smo opet lijevo pod vapnene stijene samoga vrha, da ih i s ove strane upoznamo. Iza jednog obronka ukažu nam se najednom oni monolitni kolosi fantastičnih nezgrapnosti, iz kojih kao da su tajne svih prohujalih vječova gvirile u nas. Nismo razumjeli njihov pogled, ali smo osjećali, da su one izraz praiskonske stvarajuće i sverazorne sile, koja je u njima ostavila spomenike svojih radosti i hirova. Gromaznošću glatkih isklesanih oblika podsjetile su nas na detalje egipatskih i asirskih skulptura, dakako, da im manjka ona artikuliranost umjetnička, po kojoj tek ona djela govore takom vizionarnom snagom. Silom smo se otigli od tih mistično jakih dojmova, pod kojima smo gotovo zaboravili na povratak.

Nisko sunce prelilo je cijelu šumu zlatno žarkim tracima i kad smo sašli do kućice na Velikoj Bari, stojala je već livada u dugim sjenama. Tu smo se po zadnji put oprostili sa vrhom, koji se oštrotavao u bujnoj jesenjoj skali svojih boja od tammoga ultramarina neba.

I dok su već nizine utorule u duboke ljubičaste sjene, zadnji sunčani traci žarili se još uvijek na kamenoj glavici Gole Plješvice.

Jesenji izlet u Zagorje i Zagrebačku goru.

Inž. Stj. Szavits-Nossan.

Zagreb.

Jesen u prirodi, napose u gori, imade svoje zasebne čare. Za vedrog jesenskog dana zrak je svjež vidici su čisti, konture oštре, nema ljetne zapare koja omamljuje i umara, a jesenja slika prirode koia se lagano pripravlja na zimski počinak da do godine u pramaljeću uskrse u još lijepšem cvatu i krasoti duboko se doimlje čovječe duše. To osjeća svaki pravi planinar pa za to nas i vuku jesenji dani toli snažno u prirodu — u slobodu!

Jesen godine 1922. bila je za nas planinare teška kušnja. Od sredine rujna amo padala je neprestano kiša, a tek sredinom mjeseca studenoga vrijeme se poboljšalo i nastadoše suhi jesenji dani. Doba, kada žuti i vene lišće u planini, kada se boja šume preljeva u svim niansama od svjetložute do tamno crvene, bilo je ove godine za nas izgubljeno, ostala nam je pred zimu tek kasna jesen. Da se lijepi sunčani dani već poodmakle godišnje dobi još iskoriste priredilo je HPD dne 26. studenoga svoj prvi jesenji zajednički izlet u Zagorje i Zagrebačku goru. Toga dana rano u jutro sastadoše se planinari na zagrebačkom državnom kolodvoru te krenuše zagorskim vlakom u 4.28 prama Pušći-Bistri. Vlak je bio dupkom pun naroda, koji je preko nedjelje pošao u rodni kraj, pa smo bili sretni kad smo se na stanicu Pušća-Bistra iskrcali i osjetili opet u svježem zraku. Tačno u 6 sati krenuše planinari, medju njima i jedna planinarka, lijepom cestom put Dolnje Bistre.

Bilo je u praskozorje, posvuda još noćna tišina, tek sa ceste muklo odzvanja topot naših odmjerjenih koraka. Zagorje jošte spava, nad nizinom se vuču lagane jutarnje magle, a ciča zima pritisla polja i livade. Pred nama evo silhuite Zagrebačke gore nad kojom lagano sviće dan. Cesta što vodi od željezničke stanice u Dolnju Bistru lijepa je i dobro uzdržana tek jedan od drvenih mostova što vodi preko rukava rijeke Krapine u ruševnom ie stanju, a opasno mjesto zagradjeno je ogradom na što naročito upozoravamo planinare, koji bi moguće noću ovdje prolazili. Oko 6.30 prošli smo selo Dolnja Bistra kota 144 i time stigli na domak Medvednice.

Slika što je Zagrebačka gora, ili kako se u starim povijesnim naziva: Medvednica sa sjeverne strane pruža posve je druga nego ona sa južne strane. Gledamo li Zagrebačku goru sa južne strane to vidimo kako se ona postepeno u brojnim krakovima i rebrima spušta u nizinu Save, dočim su joj obronci sa sjeverne strane kratki i strmi. Pogled na topografsku kartu, na primjer na snimku 1 : 75.000 kazuje nam isto to ali na

njoj ujedno vidimo da se kratki i strmi sjeverozapadni obronak Medvednice proteže samo od Podsuseda do sela Bistra gornja, a dalje prema Stubici sjeverni se obronak opet sve više razvija. Sjeverozapadni obronak je barem dvaputa tako strm kao južni. Tu nam zanimivu pojavu tumače geolozi, koji vele, da se od Sv. Nedjelje smjerom preko Podsuseda i Bistre Gornje proteže t. zv. lomna crta (njem. Bruchrand) duž koje su u geološkoj prošlosti pod uplivom tektonskih sila znatni dijelovi Zagrebačke gore propali u dubinu. Ta nam dakle lomna crta predstavlja neku vrst pukotine u gornjim naslagama kore zemaljske, a duž te tektonske pukotine izbijaju na površinu topla vrela. Takovo se sumporno vrelo nalazi u gornjem toku potoka Bistre, takova su vrela Stubičke Toplice itd. Česti potresi u Zagrebačkoj okolini, kojima je epicentar u Zagrebačkoj gori jasno kazuju da se tektonsko ravnotežje još nije uspostavilo i da tektonske sile sveudilj djeluju.

Prošavši selo Bistra Dolnja ostavili smo cestu te krenuli preko polja u smjeru poljaničke crkve koja se lijepo uzdiže na malenom brežuljku. Prekoracivši potok Poljanu kod nekog malog mlinu, eto nas u 7.30 u selu Poljanici upravo na sjevernom obronku Bistranske gore. Mali mlinovi što su se ovdje stisli uz potok bili su gotovo posvema zaledjeni te su svojim ledenim ruhom veličali majčicu prirodu, koja svojim osnovnim silama evo stvara najfantastičnije oblike!

Put koji se od Bistre uspinje na Kulmerovu goru, i kojim smo mi pošli, vodi najprije kroz vinograde zatim kroz krčevine i šikarje. Uspon mu je mjestimice prilično strm osobito u prvoj polovici. Put taj uspinje se gorskim rebrom Štrbotje, koje dijeli dolinu potoka Bistre od one potoka Poljanc. Planinaru koji se iz Bistre uspinje na Kulmerovu goru pruža se većim dijelom puta krasan izgled na ubavo Zagorje, sa bezbrojnim selima i pojedinačno raštrkanim kućicama, koje se iz daleka bijele kao ovčice u zelenom polju. Do naših nogu leži bogato Zagorje sa brojnim plemićkim kurijama i vlastelinskim dvorcima, koji tihu sanjare o prošastom sjaju i veličini. Pod ovim »starim krovovima« odigrale su se mnoge znatne epizode iz kulturne i političke povijesti hrvatskog naroda, a baš naše zagorsko plemstvo u svojoj patrijarhalnoj jednostavnosti i čestitosti bilo je kroz mnogo vječkova tvrdo uporište hrvatstva. Danas ti nekoć raskošni dvorovi tužno propadaju, od godine 1848. pomalo im nestaje gospodara, odnio ih duh novog doba, koga oni sa svojim drevnim tradicijama ne moguće shvatiti. Ti vidljivi spomeni nekoć sjajne prošlosti čine nam naše hrvatsko Zagorje toli milim!

U ovakim historijskim reminiscencama brzo nam prodje vrijeme i za 1% sata lanog hoda eto nas u 9.15 kod lugarnice grofa Kulmera nad Sv. Jakobom. Pred našim očima pukla je ravna Posavina sa srebropjenom Savom. Još za vrijeme našeg odlaska iz Zagreba bilo je nebo potpuno vedro, tek se u zoru pod uplivom jugozapadnog vjetra počelo naoblacići. Vjetar bivao je sve žešći te je poslije podne u istočnom dijelu Sljemensa postigao jakost orkana. Nakon kratke stanke kod Kulmerove lugarnice krenuli smo preko Malog Sljemensa (973 m) i Piramide (1035 m) do planinarske kuće (935 m) kamo smo stigli u 10.30. Najviši dijelovi Sljemensa pružaju potpunoma zimsku sliku, gora bila je sva u snijegu koji je dobrano škripao pod teškim cipelama, a kroz prorijedjenu šumu brijao je hladan jugozapadnjak. Pozornost planinara svratile su na se lijepe nove markacije planinskih puteva što su ih nedavno označili marni odbornici HPD. Markacije su izvedene vrlo ukusno pa bi bilo hvalevrijedno kad bi se omogućilo novo sistematsko markiranje važnijih planinskih puteva u našoj Zagrebačkoj gori, jer su stare markacije nepotpune i na mnogim mjestima nestale. Izvedba ovog novog sistematskog markiranja sa kratkim putokazima zahtjevala bi doduše mnogo posla i truda ali bi siegurno u naivećoj mjeri pridonjela promicanju planinarenja na lijepu našu Medvednicu. Posao bi se morao dobro promisliti i organizovati a zatim sistematski izvesti.

Planinarska kuća bila je dobro posjećena, a skučenost prostorija i trošnost zgrada jasno kazuje od koje bi važnosti bilo da se tamо podigne savremeni turistički hotel. Bez skupog i nepotrebnog luksusa morao bi taj hotel pružati planinaru neki prosječni komfort, da mu horavak u njemu bude što udobniji i lijepši. U blizini grada

od 150.000 stanovnika na tako krasnom i zdravom izletištu morao bi ovakav turistički hotel uspjevati pogotovo ako bude vodjen u zdravom trgovačkom duhu bez birokratske natruhe. Uvjeren sam da bi se saradjnjom sviju zainteresovanih čimbenika kao: Planinarskog Društva, gradske općine, Društva za promet stranaca i nekog finansijskog konzorcija taj projekat dao uspješno provesti.

Poslije ručka krenuli smo u 13.15 sa planinarske kuće. Put nam je bio još dalek, pa nije valjalo gubiti vrijeme. Išli smo hrptom Medvednice prama sjevero-istoku. Za pola sata laganog hoda stigli smo na kotu 1023, koja je poslije samog Sljemena (1035) drugi najviši vrhunac Medvednice, poznat među planinarima pod imenom »Puntijarka«. Tu se sastaje više šumskih puteva, pa planinar koji nije upućen može lako zabasati. Na ovom eksponiranom hrptu mora da su česti žestoki orkani, jer smo usput vidjeli mnoštvo porušenih ogromnih stabala što ih je vjetar shrvao. Od Puntijarke spušta se gorski hrbat prilično strmo do 15 časaka udaljene nekadane Lugarnice baruna Raucha, danas vlasništvo tvrtke Kronfeld, koja siječe šumu na sjevernom obronku gore. Od lugarnice dalje sjeveroistočnim smjerom pad je hrbta umjeren pa smo u 14.20 stigli do kote 881 gdje smo ostavili glavni hrbat Medvednice i krenuli južnim prostranim rebrom niz-brdo. Kraj kote 881 označeno je na topografskoj karti vrelo, ovdje izvire istočni pritok potoka Trnave. Napis »Tisava pеć« smješten na karti kraj kote 881 sjegurno je na pogriješnom mjestu. Ovaj naziv odnosi se nesumnjivo na pećine koje u području potoka Trnave izbijaju na površinu, te se imade smjestiti niže, po prilici između kota 866 i 625. Ovdje ima zaista vrlo zanimivih pećinastih partija, koje znadu dosegnuti pričenu visinu, a zaraštene su često mahovinom i drugim biljem.

Nakon prilično strmog silaska stigli smo u 15.15 u dolinu zapadnog pritoka potoka Trnave, nešto uzvodno od sastavka obju pritoka. Potok Trnava imade priličnu vodenu količinu te ne presalne ni za vrijeme ljetne suše. On teče južnim smjerom preko Trnave, Miroševca, Granešine i Čulinca te utiče u Savu kod Resnika. U ovome istočnom dijelu Zagrebačke gore imade vrlo lijepih i zanimivih partija koje su većini naših planinara nepoznate, pa bi bilo poželjno da se kod izleta ovim krajevima posveti veća pažnja. Gornji tok mnogog našeg gorskog potoka kao Pustidol, dolina Blizneca, Štefanovca, Bidrovca itd. imadu mnogo romantičnih krajolika koji se vrlo rijetko posjećuju. Kod naših planinarskih izleta ne smijemo imati pred očima samo športski t. j. turistički momenat, nego valja hodati znanstveno t. j. promatrati i proučavati prohodani teren i sa prirodoslovnog gledišta. Tad će nam izlet tek pružati potpuni užitak.

Nakon jednosatne stanke kraj samog potoka Trnave u svrhu odmora i pobližeg razmatranja terena krenuli smo u 16.15 dalje te smo nakon pola sata hoda u 16.45 stigli do sela Trnave. Preko Miroševca, Granešine i Dubrave stigosmo oko 19 sati u Maksimir. Jesenska se večer već davno spustila na zemlju a sa maglovite silhuite Sljemeđa titrala su slabašna svjetla sa Brestovca kao da nam žele sa onih lijepih visina »laku noć!«

Zagrebačka gora, i ako se ne može takmiti sa alpiniskim planinama pruža ipak svinjenom planinaru mnogo lijepa i zanimiva. Poznam planinare, koji već mnogo godina hodaju po Medvednici, pa ipak im svaki izlet pruža nešto nova. Sjeverni obronak Sljemeđa imade još mnogo slabo poznatih partija koje nas tim više privlače jer ih još nije civilizacija pokvarila. Zadnji ostaci krškog fenomena očituje se u ponikvama a što ih mjestimice nalazimo u toku Zagrebačke gore, n. pr. nad Vrabčem. Ovih sam dana dožnao od jednog našeg planinara da se jedna mala ponikva nalazi na sjevernom obronku Sljemeđa nedaleko pod piromidom.

Član HPD g. cand. phil. Maksimiljan Mandl bavi se upravo u našim danima geobotaničkim snimanjem Zagrebačke gore, koja će istraživanja znatno pridonijeti k usavršavanju nauke o geografskom rasprostranjenju biljina. Te snimke još nijesu dovršene no već i dosadanji radovi donijeli su vrlo zanimive rezultate. Imade izgleda, da ćemo zaključne rezultate tih zanimivih istraživanja moći na ovome mjestu objelodaniti i time pridonijeti znanstvenom pridizanju našeg planinarstva.

Na Skuti [2532 m.]

M. Henebergova.

Zagreb,

Pred jutro me probudila silna grmljavina, huka vjetra i udaranje krupnih kaplja kiše o zidove i o krov kuće. Podigla se oluja. Željezna su užeta, kojim je kuća pričvršćena o tlo, zvonko brenčala, prkoseći jakim udarima sievernjaka, što se bijesno razmahao. Bilo je još tamno, no mrak su prekidali nagle munje, napunjujući čitavu sobu blještavom jasnoplavom svjetlošću. Brzo su se izmjenjivale ne čekajući jedna druge, a za svakim je bljeskom slijedila jaka grmljavina, koja se još dugo razlijegala, odbijajući se od tvrdih stijena i ječeći u dubokim kotlinama i provalijama. Strašna je olujsna pjesma tek časimice bila prekidana kratkim stankama, da iza toga prosljedi s još većom snagom. Naljučena, što mi vrijeme kvari osnove, htjela sam opet usnuti, ali to mi zbog silne tutnjave nije bilo moguće. Ipak je oluja doskora počela da jenjava. Munje su slabije zasijavale, grmljavina se daljila, a vjetar je nemiran i brz, othujao dalje u druge klance, da i tamo izbičuje sivo stijenje, da i tamo zaviri u svaki kutić, u svaku raspuklinu, pa da svojim oštrim dahom svagdje pročisti vjekovno kamenje. Tek bi se od časa do časa bacio na kuću koji zakašnjeli val, žureći za svojim drugovima, no razbijajući svoju snagu na oštrim hridinama Brane i Planjave, tih viernih čuvara Jermanovih vrata.¹

Vani se međutim razvedrilo i razdanilo. Mi smo se, založivši malo mlijeka i kruha, spremili na put, i doskora smo ostavivši kuću krenuli uz Branu prema Turskoj gori. Sunce je na tamnomodrom nebū sjalo čisto, blistavo, no hladno. Još uvijek je duvao sjevernjak, ne puštajući zrakama sunca da otope tragove jutrošnje oluje: bijeli, zrnati snijeg, što je još tu i tamo ležao. Na desno smo ostavili stazu, što vodi na Okrešelj i zašli za Branu u vlažnu usjeklinu, zvanu »Kotlići«, što dijeli Branu od susjedne Turske gore. Ovdje je ondje između sivoga mokrog kamenja provirivala rumena zemlja, što je svojom nemilom vlažnom bojom čitavoj usjeklini davala nekoosobito, neprijatno osvjetljenje. Uski nas je nogostup u ključevima vodio jednom stijenom jame sve na više, a nasuprot nama, u dubini od nekoliko stotina metara, nekoliko divokoza spretno je preskakivalo trošno kamenje, rušeći ga u dolinu. Na sjevernoj strani gore još je šumila bura, no mi smo bili u zatišju, zaklonjeni grebenom Turske gore, koje se oštrosno stijenje jasno crtavalo na tamnoj pozadini, poput ukrućenih čipaka kakovoga sniježnobijelog veziva, podloženoga mekanim modrim baršunom. Uspevši se na sam hrbat, mi smo još jednom ugledali Jermanova vrata, Okrešelj i obadvije kuće, što su se odavde činile malenim, poput dječjih igračaka, a zatim smo sišavši s Turske gore krenuli prema Skuti. (Slika u prilogu).

Sunce je već dobro priprcalo, kad smo nakon nelakoga pristupa na stijenu započeli s uspinjanjem. Brzo sino syladavali visinu, verući se i pomažući se, što klinovima, što očjelnim užetima, ukoliko ih je bilo nerastgranih, a gdjegdje i stepenicama, u stijer u uklešanim. Napokon smo nakon nešto napornoga uspona stigli na sam vrh, i zadriveni veličanstvenošću prostranoga horizonta stali kao ukopani, ne obazirući se na vjetar, što je ovdje na vrhu žestoko duvao. Tek kad su nam uznojena tijela stala osjećati neugodnu hladnoću, odložili smo uprtnjače i sieli u zavjetrinu, ne skidajući pogleda s prekrasnoga razgleda, što se razastr'o pred nama u svojoj čistoj prozračnosti. Zrak je osvježen jutrošnjom olujom, bio mnogo čišći, nego prošlih dana, kad je teška srpanjska sparina pritisnula bila podnevne magle po širokom obzorju. Tek su daleka polja bila prekrivena lakom modrikastom maglicom, dok su se svi vrhunci jasno crtavali na divnoj modrini alpskoga neba.

Tik su se uz nas okupile glavice Savinskih planina, divlje, rastrgane u preraznim oblicima, ističući se baš tom ispretrganošću svojih stijena od pitomih kosa Karavanka i od teške masivnosti Julijskih Alpa. Najistočnije je Ojstrica uzdigla kosi šiljak, kao da tim čudnim oblikom hoće ga zastraši smione, koji joj se približe. Uz nju se Planjava prisastava dubokim zupčastim razrožjem, nazvanim »Škarie«, dok se zapadni obronci ove prostrane glavice strmo ruše nad Jermanova vrata, gde se s druge strane još strmije uzdigla Brana, što se svojom ogromnom trupinom lijeno spustila u samu Bistričku dolinu. Do

¹ »Jermanova vrata« narodno ime prevale, u novije vrijeme zvane »Kamničko sedlo«.

Brane stoji oštra Turska gora, pa nešto sjevernije Mrzla gora s dubokim tamnim kamnima i dvije sestre blizanice Rinke. Od Skute se pak na zapad nad snježnim Velikim Podima pružio greben Dolgoga hrpta do Grintavčeve skupine, gdje se među mnogim vrhovima ističe najviši Grintavec, a do njeganešto niža, ali mnogo nepristupačnija Kočna.

Nasuprot Grintavcu protegнуo se dugi Greben, koji spaja snježne vrhunce Grintavaca s prostranim zelenim livadama Krvavca i Mokrice, jednako kao što su se s druge strane Bistričke doline vrletni Dedeći i smioni Konj pružili od Ojstrice do sočnih travnjaka Velike planine.

A iz srca se čitavih Savinjskih planina odvojile dvije žile kucavice, jedna na sjever, Savina, druga, Bistrica, prema jugu, natapajući hladnim valovima plodne, bujne doline.

Ali sve to nije me toliko zaokupilo, koliko ona prekrasna vizija, što se na zapadu mirno uždigla iz zamagljene doline zatvarajući svojom svjetlom pojmom pravilnu kružnicu obzorja: Juliske Alpe. Tiho kao san stoe, ili gotovo kao da lebde, nad podnevnim parama žarkoga dana, ističući sve svoje obronke i vrhunce, odbijajući blještavim sjajem zrake sunca od svojih prostranih snježišta, što su se poput bijelih, mekanih plašteva podatno priljubila uz široke bokove. A od svih se, i od golemoga Razora, i od rastegnute Škrlatice, i od prkosnoga Špika, najponosnije uzdiže vladar Triglav, ovjenčan krunom od jasnih smaragda, svojim Zelenim snijegom.

Vrijeme je odmicalo. Sunce je već prešlo podnevnu točku i već se lagano počelo srušati zapadnom stranom neba, kad smo opazili, da treba sići, kako bi do mraka stigli do kuće na Kokrškom sedlu. Još jednom smo pogledom obuhvatili čitavo obzorje, kojemu su na sjevero-zapadu bliještali srebreni, nepomični oblačci: daleki bijeli vrhovi Visokih Tura, a zatim je počelo sruštanje. Silazili smo lako i brzo te smo, ostavivši za sobom divlje hridine Skute, doskora došli do snježnih Velikih Poda. Koritom negdašnjega ledenjaka, koji je na tvrdom kamenju ostavio duboke jednolične tragove, prostirala se množina snijega, što je, odbijajući zrake sunca, presjajnim bliještanjem do bola zasljepljivao oči. Zato je godilo, što prije zači u hlad sivoga stijena Grintavca, što se okomito nad stazom uzdizao u kosim naslagama. Išli smo laganim korakom, nije nam se žurilo. Nogostup nas je sad vodio niskom travom, u kojoj su se stale javljati male neugledne planinke. Od nekuda je vietar donosio slatki miris murke. Sunčani je žar bivao sve slabijim, danje je vrućine nestajalo pred hladnim zrakom, što je strujao s blizoga stijena.

Put se stao duljiti, dižući se isprva jedva zamjetnim, a zatim sve strmijim ključevima do sedlašca Mala Vratca, otkuda smo ugledali naše konačište, Cojzovu kuću. Naglo smo se spustili preko strme livade na sedlo tik do kuće. Ušli smo unutra, i doskora smo, založivši obilan obrok večere i napivši se svježega, mirisnog mlijeka zdravim snom odmarali umorna tjelesa, sredujući jake dojmove jednoga prekrasnog dana u gorama.

Jedna neuspjela planinarska ekskurzija.

Vj. Novotny.

Zagreb.

Hoćete li s nama sutra u Fužine?« Tako me u razgovoru zapita 6. prosinca god. 1873. ugledni župnik riječki, Ivan Fiamin.*

Kako taj dan bijaše na Rijeci krasan proljetan dan, rado prihvatih poziv, tim radje, što sam, mlad »dečko«, osjetio ponudom Fiaminovom neko osobno odlikovanje, kjom mi je ujedno izjasnio, da sam mu u volju ušao, premda sam tek bio došao na Rijeku.

Valja mi naime reći, da sam iste godine u listopadu po želji svojoj iz za onda umilne i patrijarkalne Požege došao na Rijeku, za onda čisto hrvatski grad.

Silvio Bičanić, financ. blagajnik, znanc i pobratim moj, bio me je primio na stan na Corsu.

U noć na 7. prosinca probudi me iz tvrda sna neobični civil, grdna huka i piska na Corsu. Bijaše to glas primorske bure, koju do onda nisam čuo ni poznavao. Moglo je

* Fiamin, koji je medju ostalim preveo i propovjedi glasovitog franceskog Bourdalona-a, umre god. 1890. na Rijeci kao arcidjakon i opat.

biti peta ura jutarnja. Nekako oko 6. ure eto ti mojega župnika Fiamina, kojega je put vodio uz naš stan na stanicu, kako je bilo dogovorenog.

»Pa kuda ćemo u tu buru?« zapitah zabrinuto. »Ca ti to pitaš?« odvrate mi složno i Fiamin i Bičanić, rođeni Prmorci. Vidi se, da si iz žabljačkog kraja, kojemu smrdi naša zdrava primorska bura. Misliš li, da ta bura posvuda igra tu igru?«

I tako odosmo na stanicu tašta želuca a ja još i zlovoljan. Smjestimo se nas trojica i još trgovac Domjan sa kćerkom u polukupé drugoga razreda. Bila je sedma ura minula, kada smo krenuli.

Ja sam se bio stisnuo u istočni kut našega kupé-a, pa dok su moji drugovi veselim razgovorom kratili vrijeme, ja sam tih razmišljao o buri i o našem planinskom putu oko Fužina po toj buri.

Što se je vlak više dizao prema stanci Bakar, sve smo više osjećali, kako bura trese naša kola. Malo časa što smo bili ostavili stanicu »Bakar« te krenuli prema Meji, najednom isčezne svjetiljka zasadjena u sredini stropa našega vagona. Ja sam to jasno opazio, jer sam upravo neko vrijeme zurio u tu svjetiljku. Priopćim to suputnicima, koji ovo i ono nagadjaju. »Nije drugo«, rekoh, »nego je bura svjetiljku digla i odnijela«. Da bi se moglo ono dogoditi, što se je malo iza toga desilo, nisam mogao još pomisljati.

Ali tako je bilo! Iza 10 časova naime što je svjetiljke nestalo, osjetih, gdje me nešto diže i za tren baci diagonalno na protivnu stranu kupé-a baš na oštricu prozora. U taj čas začuh kao kroz san cilik razbita prozora i — izgubih svijest bez боли, bez muka i bez straha, jer nisam znao, što se je dogodilo.

Kako su se kola prevraćala, smicala, jedna druga probijala i razbijala rušeći se niz kameni nasip u nekako oko 13 metara duboki kameni šrapasti dol; pa kako smo se mi putnici u vagonima razbacivali, prebacivali i miješali, dok nismo iz razbitih kola kao sitno kamenje izbačeni frknuli na buru jedan ovamo drugi onamo: tko bi to znao reći u onom metežu, onoj grozi, onom razboju ljutom, u onom grahu gluhom i ljutom uz bijesni fijk i lomljavu ledene bure.

Cijeli vlak brojio je 4 ili 5 putničkih kola, jedna poštanska, tender i stroj. Sve se je to osim stroja survalo bilo i razbilo na male komade, koje je bura valjala, dizala, nosila i odnašala u ono dolje bistro, modro more. Zaostajala bi medju pećinama tek samo kolesa i teža željezna gradja. Stroj se bio na sredini nasipa objesio sa zadnjim krajem prema moru, dok su prednja dva kotača duboko ugrevnula bila u kameni nasip, pa su tako bili zaustavili stroj, da se i on nije prebacio dolje na srhovite kamene šiljke.

Ova željeznička nesreća relativno je jedna od najvećih, što su se uopće zbile, jer su dvije trećine svih putnika postradali životom, a da od preživjelih nitko nije ostao neranjen. Novine su dašto, koliko smo naknadno čitali, optimistički, sasvim krivo pisale o toj željezničkoj nesreći. Kao dokaz tomu napominjem ovo: poštar — mislim, zvao se Würfel — ostao je razmrskane lubanje mrtav, a novine su ga ubrojile u ranjenike.

Ja sam iza sloma — kako mi Fiamim pričaše — ležao u gomili od 7 mrtvaca. Tresli me, dizali, ali bilo badava. Mišlju, i ja sam dušom proletio u buru. U toj misli izmoli Fiamin — zlatan svećenik — mrtvačku molitvu nadu mnom. Vidješe razbitu lubanju, lijevo oko puno staklovine, navrnut nos, naročito nosnu ralovnicu, razdrtu, lijevu nogu, tri rebra, dva prsta i jedno 20 drugih manjih rana od udara. Od silne studeni bile su se rane zamrzle i ukočile. To je bio razlog, dame je dugo držala besvjестica. Povrativ se u život, slijep na oba oka od nalivene zamrzle krvni, nikako se još ne mogoh sjetiti, što se je dogodilo; tek kad su me oko 13. ure — vlak se je razbio oko osam i po — digli između kamenitog škraplja pak me odnijeli gore u obližnju željezničku stražarnicu, sjetiše me boli grozne prošle zbilje.

Koji je pravi razlog bio toj nesreći?

Imao sam prilike o tom i misliti i razgovarati ono vrijeme od puna 4 mjeseca, što su me svake vrsti bolesti čvrsto bile privezale na postelju muka.

Jedan je nedvojbeni općeniti razlog nesreći taj, što nisu još bile na gorskim klancima s istoka podignute brane protiv najezde planinske bure, koja se uvijek sa vrletnih gorskikh kosa i rasjelina na more ruši. Nije dostatno bilo iskustvo našoj željezničkoj upravi, što je još godine 1865. bura bacila na tršćanskoj pruzi kod Divače vlak sa 26 vagona. Trebalо

je još, da bura razlomi godine 1873. na istoj riječkoj pruzi istoga mjeseca prosinca 16. dana na novo, vlak kod Zlobina: tek na to su se stali dizati zakloni i brane.

Ali ima još i posebni, nedvojbeni, neposredni razlog što nam je bura naš vlak kod Meje uništila. Valja da prije svega spomenem radi razumijevanja, da su vagoni našega vlaka bili još oni stari, gdje je konduktor s vana ulazio u kola. Vidjesmo, kako se je naš konduktor na vagonu pred nama utaman mučio, da ga otvori, pa kad je vrata napokon otvorio, nije ih mogao opet pritvoriti. Više je nego vjerovatno, da je na taj način konduktor zašao i u zadnji vagon, na kojem od bure nije mogao namah zatvoriti vrata. U to je bura svom silom sunula u nutrinju vagona, podigla ga sa istočne, gorske strane, prebacila ga, a taj je onda u propast povukao uz silu bure i ostala kola sve do stroja, koji u jednu ruku od težine a u drugu ruku što su mu prvi kotači bili propali u kameni nasip, nije poput ostalih vagona otišao niz nasip. Da se je tako morala zbiti katastrofa, jasno je to dokazao položaj stroja, a da je začetak nesreće bio upravo na zadnjim kolima, više je nego vjerojatno. Ta živa svjedoka nije bilo, kad su svi putnici onoga vagona sa konduktorem ostali mrtvi — i ja sam, kako kazivahu, bio u onoj gomili medju njima, a nisam se s njima vozio.

Sve se je to zbilo pred stanicom »Majom«, gdje se je onda križao vlak riječki sa zagrebačkim. Zato je toga dana zagrebački vlak priskočio prvi u pomoć nesretnicima, a naročito natporučnik Müller, u koliko mu je to bilo moguće od silne bure.

Naš se je vlak razbio oko osam i po. Mene su tri bakranske momke digli iz kamennog škraplja tek oko jedne ure poslije podne i odnijeli gore na stanicu, gdje mi je prvi povezao rane dr. Toskano.

Na godinu će biti 7. prosinca pedeseta godišnjica te nezgode. Još danas kod nagle promjene za jugovine sjeca me u brazgotinama neko bolno kao magnetsko časovito čuvstvo te zmode, a za vožnje na željeznici ne smijem sjedeći gledati prema prozoru, jer mi živci zaigraju, kao da mi se kola dižu.

Nagovaran češće s raznih strana, da tu davno nastupljenu — a do danas nedovršenu — ekskurziju javno priopćim, činim to u oči pedesetgodišnjice novoga moga života a ujedno u oči epedesetgodišnjice, što se je željeznica Zagreb—Rijeka predala javnom prometu — nainje godine 1873.

Uspon na Bjelašnicu [2067 m.]

E. Herzog.

Sarajevo.

Medju zanimljive izlete u sarajevskoj okolici ide svakako izlet na meteorološki observatorij na vrhu Bjelašnice u planini istoga imena. Željeznicom se polazi u Ilijde, poznato termalno kupalište. Odavde vodi krasna aleja do vrela Bosne, koja odmah istječe kao oveći potok, te primajući doskora Željeznicu, teče tako reći već od izvora kao rijeka. Bosna imade dakle kršni karakter riječkâ, pa se ne može pomišljati, da to obilje vode potječe samo od podzemnih rezervoara. Ovdje se nalazi restauracija, za ribolovce je državno gojilište za plemenite vrsti riba mamilo i predmet neispunjivih želja. Pred ulazom u perivoj restauracije odvaja put kraj seljačke kuće. Put vodi Igman-planinom. Zemlja je crvenasta — terra rossa —, ali su brežuljci obrasli crnogoricom. Uspon je dosta jednoličan, vrhovi su dosta jednake visine, te se ne gubi vrijeme silazima i ponovnim usponima. Pogled na sarajevsko polje je krasan. Prostrano polje protkano rijeckama, naseljima, šumama čini se kao amfiteatar opkoljen visokim gorama. Zrake sunca na zapadu ulješavaju još tu sliku, pa violetne, purpurne boje vrhova zabavljaju naše oko. Doskora nestaje taj vidik. Eto nas u gustoj šumi. Srećemo seljake, priča nam neki čiča, kako je prije rata vodio strane planinare na Bjelašnicu. Napokon se otvara mala čistina podno nekoga vrha. Zove se Hrastinski stan, čobanski stan bio bi istinitiji naziv, hrastovima nema ni traga. Čobanova koliba i koliba b.-h. plan. društva pružaju zaklon. Vode poradi suše nije bilo; blatna kaljuža, iz koje piye stoka, a od nevolje i ljudi, ne prija

našem želucu priućenom na bistrú, hladnu vodu. Još nekoliko vrhova i eto napokon silhuete Bjelašnice u daljini, a pred nama uska, dugačka livada — Veliko polje. Konture šiljastoga vrha, crna mrlja na vrhu — opservatorij obasjane trakama nevidljivoga sunca, dugačko polje izmedju dva gorska niza Igman planine pružaju nezaboravan prizor. Dok smo se odmarali, približi nam se dječak, koji je »stražio ujaka na Bjelašnici«. Nije znao puta ni gdje je zapravo njegov ujak. Priključio se nama, te je doskora našao kod lugara na Velikom polju svoga rođaka. Čudna nesmotrenost i ujedno smionost. Lugarska kuća je dosta velika, te će i služiti planinarima kao sklonište, dok se svršena dogradnja uredi.

Klima je ovdje tako opora, da još sredinom srpnja sazrijevaju jagode, kojima smo se nasladjivali. Kako ta kuća stoji na 1200 m iznad mora, to je zvjezdano nebo osobito jasno. Bunar je pokrita cisterna, voda se nalazi u dubini od 10—15 m, do nje se silazi ljestvama. Neugodno je misliti o kupelji u toj ledenoj vodi, prsti se za nekoliko sekunda ukoče. Hod od Ilidža do toga mjesta traje 5 sati bez prekida. Put je djelomice markiran od b.-h. plan. društva (bijela boja), a poslije služe telefonski stupovi i vodovi kao vodič. Kako je vrh gô, a silan vjetar često duva, to je tamo položen telefonski kabel. Medutim opservatorij nema spoja s kojom stanicom, jer je žica mjestimice pokidana. Veliko polje dosta je dugačko, oko 5—6 km, tu je izvrsna paša za stoku. Ljetovalište moglo bi se ovdje krasno razviti. Poslije duljega uspinjanja eto opet zapušteno kolibe b.-h. plan. društva. Ovdje prestaje šuma. Vjetar duva svom snagom: na putu sam vidio iščupanih stabala s korijenjem. Taj vjetar nam je junački priječio uspon na vrh. Bez batine ne bi došao gore. Sjetio sam se svog učitelja, koji nam je govorio o buri: »ulazi u rukave, a izlazi kroz košulju«.

Do vrha smo trebali tri četvrt sata za popriliči 5—600 m jednoličnoga, strmoga uspona. Od Velikoga polja do vrha treba 1 i pol sata za uvježbane pješake. U opservatoriju gostoljubivo nas je primio g. Šefer, opskrbnik te zgrade. Aparata, karata nema ni za lijek, sve je slupano. To je bilo malo razočaranje, jer smo se nadali naći učenjaka-meteorologa i geografa. Zapuštenosti uzrok je mniuli rat i prevrat, b.-h. planinari živahno rade oko obnove. Razgled je vrlo informativan za bosanske gore. Planina Bjelašnica ima 2 kose, koje se baš u blizini vrha sastaju a dalje sve više razilaze; izmedju njih duboka dolina, neobrasla, te pobudjuje dojam pustoši i smrti. Na karti oblik je toj planini nalik na horizontalno položeno slovo > vrh 2067. Prema istoku vidi se Zijambina, Rijeka-planina, sjevernije Javorina, koja krije Jahorinu. Treskavica-planina sa zanimljivim oštrim vrhovima i raznolikim oblicima nalazi se jugoistočno, južno Visočica, jedva zamjetljivo na jugozapadu Prenj, zapadnije Ćvrsnica. Cijeli kompleks gora, koje pripadaju različitim područjima, te imaju znatnu klimatsku, oro- i hidrografsku važnost po Bosnu. Ćvrsnica i Prenj na bosansko-hercegovačkoj mediji pripadaju kršu, dok se Bjelašnica s ogrankom Igman-planinom, Treskavica, Jahorina, Visočica, Javorina ubrajuju u istočno bosansko vapnenačko gorje. Klimatski je znatna razlika izmedju kontinentalno-šumske klime Bosne, kojoj su medja te gore, i mediteranske hercegovačke klime, kojoj je granica krš. Put prema Pazariću nije lako po opisu naći, a još nam je vjetar u tom pustom kraju zadavao mnogo jada. Neugodno je čuvstvo, kad sumnjaš o tome, da li je pravi put, kojim stupaš. Izgaženoga puta nema, pastiri su od nas bježali, kad su nas ugledali. U bijegu ih je jak vjetar prebacio. Ipak smo pogodili dobar smjer, te smo našli na stazu, pa se opet našli u šumi. Sada sam tek shvatio blagodat šume. Šuma vrlo dobro djeluje na čovjeka, kad je nemiran; živce umiruje i potiče čovjeka na razmišljanje. Kao silna gotska crkva čine se ta-mrka visoka, vitka stabla jela, omorika, smrekava i drugih vrsta crnogorice. Tlo je načičano kamenjem; kako bi taj kraj bio strašan, da ga ne štiti šuma, koja je otela žilavom borbom kamenju to tlo. Stabla rastu upravo iz kamenja, te u neizmjernom nizu godina stvaraju humus — plodnu zemlju. Razmišljajući o tom djelovanju, eto nas već pred selima, od veće česti muslimanskim. Jadna su to polja i sela. Nemar i neznanje caruju ovdje. Napokon se ukaže cesta, selo Pazarić i željeznička stanica, a pred nama se natjeravaju kao za okladu oblaci nad visokom Bjelašnicom. Silaz traje 5 sati. Informacije mi je dao g. Steiner, sarajevski planinar, koji je baš toga dana vodio izlet u spilje u Ivan-planini. Srdačno mu zahvaljujem na susretljivosti i točnosti upute, te sam bez ikakve geografske karte mogao izvesti taj izlet.

Naše slike.

Naše slike. Slika Jezerce sa Golom Plješivicom i pogled na Skutu, opet su dva lijepa priloga našeg Planinara, izradena po vrsnim i umjetničkim fotografijama g. D. Paulića. Pobliži opisi nalaze se u člancima »Gola Plješivica« na str. 105. od D. P., pak u »Skutu« na str. 112. od M. Hebergove.

Naš treći umjetnički prilog prikazuje nam uspјelu sliku Lazca. Lazac je krški plato na sjevero-zapadnoj strani Risnjaka, dok ga sa zapada okružuje naš Sniježnik i Sniježnička Glavica.

Pristup na Lazac moguć je s dvije strane ili od Jelenja risnjačkim putem do križanja podno Medvedjih Vrata, na karti ispod kote 1200, a odavle lijevim putem, ili pak iz Gerova preko Šeginina. Put sa Lazca na Risnjak markiran je po H. P. D. Na Lazu se ništa ne dobije, ali zato se planinar može dobro opskrbiti u 4 klm udaljenim Šeginama u kući g. Ivana Gašparića, koji je vrlo susretljiv prema planinarima. Lijepu ovu sliku snimio je g. Z. Zobundžija.

—ak.

Planinarske vijesti.

Nesreća na Triglavu. Ove je jeseni na Triglavu zaglavio mladi češki sokolaš Emanuel Kusý-Dúbrav, gimnazijski abiturient iz Praga. Poslije sokolskoga sleta u Ljubljani putovao je po Dalmaciji, Bosni i Hrvatskoj i na povratku kući odlučio da se uspne na najviši vrh Jugoslavije — Triglav. Mladić bio je odvazna duha i krepka tijela, ali mu, čini se, za taj uspon u kasnu jesen i po nevremenu nedostajalo spreme, iskustva i — opreznosti. U oči polaska daje u Mojstrani pod Triglavom svoje poderane (»luknjaste«) cipele opravljati i potkivati. Pada strašna kiša i Triglav je sav u magli, a on kreće na put prema Aljaževu domu u Vratima. Tu ga iškusi planinari svjetuju, neka ne ide po tako ružnom vremenu, snijegu, vjetru i magli sam, bez vodiča, na Triglav, a on im u šali odgovara: »Čuo sam, da se na Triglav lako može doći i s kolima«. Sjutradan (16. IX.) doista krene rano iz Aljaževa doma. U dolini ga je neko vrijeme pratio vojnik od pogranične straže, koji ga je takodjer odvraćao od uspona te mu pokazao pravac puta. Kuda i kako je poslije toga sâm hodio, nije poznato; u nedjelju (17. IX.) na večer čula je neka pastirica njegov vapaj za pomoć sa sjeverne stijene Triglava blizu klanca Luknje, a sjutradan je vidjela, kako ga je zahvatilo strgnuto kamenje, povuklo u dubinu i razmrskalo.

Poznati slovenski planinar, župnik I. Aljaž, u svom opisu u 11. broju »Planinskog Vestnika« ovako nagadja o toj nesreći: Uspeo se preko Praga (starog neopasnog puta), i valjda prenočio od subote na nedjelju u Staničevoj kući (prije Dežmanovoj); ali se nije svratio u Kredaricu. Nije poznato, da li je i po kojem je putu išao na vrh Triglava. Da je doista kanio ići na vrh, vidi se iz toga, što su našli u njegovoj lisnici razglednicu s Aljaževim stupom na vrhu Triglava, pot-

puno priredjenu za poštu — ali bez žiga iz toga stupa. Unatoč tomu može se i gotovo mora se pomisljati, da je bio na vrhu; a žiga ili nije tražio ili ga po strašnom vremenu nije mogao naći. Na vrhu Triglava se smeo u orientaciji, jer mu položaj nije bio poznat, a u magli i u snijegu nije mogao slijediti markacije. Po svoj je prilici s vrha sišao po južnom Kugujevu putu i zatim preko Bovškoga snijega zakrenuo desno na opasni Bambergerov put, koji vodi po triglavskom grebenu zapadno prema klancu Luknji. Bila je gusta magla i snijeg 1 metar visok. Mladić nije imao ni uprtnjače ni planinarskog štapa. Bio je vanredno krepak i ustajan, kad je tako slabo opremljen i usprkos silnim poteškoćama i opasnostima po triglavskom grebenu dopuzao posve blizu Luknji. U nedjelju u kasnu večer čula je njegov poklič sa triglavskе stijene kraj Luknje spomenuta pastirica, koja je tražila ovce na protivnoj strani klanca pod Pihavcem. Slutila je, da je netko zabasao; ali kako je bila magla i mrak, nije te večeri mogla nikoga opaziti na stijeni. Ona je doduše na taj vapaj upozorila dva ruskog vojnika kod obližnje pogranične straže, ali ovi su se izgovarali, da nemaju za to spreme, a po zakonu da im je zabranjeno izvrgavati se opasnostima. Ondje je naime odozdo nepristupna i okomita stijena. Sjutradan je u jutro (18. IX.) pastirica povela dva planinara iz Aljaževa doma pod spomenutu stijenu kraj Luknje, da mu pruže pomoć, ako je jošte u životu. Toga dana bilo je nebo vedro i pastirica je već izdaleka opazila, kako visoko nad stijenom (visokom oko 500 metara) sjedi čovjek. Dva puta joj je kliknuo promuklim glasom. Ona mu iza svega glasa poviće: »Nazaj!« (natrag). U tom se času otkinu iznad njega komadi kamenja i polete s velikim tropotom niza stijenu, a zajedno snjima stalo se kotrljati

nešto crno: je li čovjek, ili uprtnjača, ili kabаницa — to nije mogla razlučiti. Taj je žalosni dogadjaj javila pastirica župniku Aljažu u Dovju, a ovaj je pozvao oružnike, da potraže tijelo umešćenoga planinara. Dva oružnika nadjoše u srijedu (20. IX.) pod stijenom kraj Luknje razmrskano tijelo Emanuela Kusya. Prenosio ga u Dovje, gdje je u prisutcu rastuženih roditelja, koji su iz Praga došli na pogreb, i uz mnogobrojno učestvovanje sokolaša, planinara i mjesnoga pučanstva sahranjen na vječni počinak. Na groblju u Dovju ima niz grobova, u kojima su sahranjene nesrećne žrtve Triglava, a većina njih zaglavise na istoj sjevernoj stijeni.

Tragičan taj slučaj neka služi našim, osobito mlađim planinarima ozbiljnom opomenom, kako ne valja i, dosljedno, kako valja planinariti na visokim planinama. Svake je hvale vrijedno oduševljenje i ljubav za planine, ali samo oduševljenje i ljubav prolazi u tutanj, ako se ne drži sa vježbom, promislom i opreznošću. Tko da podje na visoke planine, treba da se prije toga vježba u usponima na niže planine i da postepeno prelazi od nižih na više. Nadalje za visoke planine prijevo je potrebna dobra i prikladna spremna, a kao prvo pravilo opreznosti vrijedi, da se prvi uspon na nepoznatu visoku planinu izvodi samo po lijepom vremenu i u pratinji vodiča ili iskusna planinara. Lijepo je i časno, reče Horacie, dati život za domovinu; ali šteta je uludo gubiti glavu ondje, gdje ništa ne koristi čovještву, a nanosi štetu porodici i krnji ugled planinarstva.

Uspon po sjevernoj stijeni na Triglav. Sjeverna stijena Triglava poznata je u planinarskoj književnosti kao jedan od najtežih uspona u visokim Alpama. Deset je godina minulo, što su posljednji put smjeli planinari preplazili tu strmenitu i mjestimice sunovratnu stijenu. O opasnosti toga uspona svjedoči i niz grobnih spomenika u Dovju pod Triglavom. Od Slovenaca je taj teški uspon prije 12 godina s uspjehom izveo poznati smioni planinar dr. Toma, koji je i priopćio opis svoga puta u »Planinarskom Vestniku« g. 1910. No u novije vrijeme više se planinara odvaja, da se popnu po toj stijeni na vrh Triglava. Potkraj lipnja o. g. dva su planinara bila prisiljena odustatiti od daljega penjanja radi obilnoga snijega u žlebovima. Nato su 22. srpnja o. g. četiri slovenska planinara sretno preplazili sjevernu stijenu, držeći se u glavnem puta, što ga je označio dr. Toma. Sjutradan (23. VII.) izveli su s uspjehom isti uspon opet četiri slovenska planinara, od kojih je jedan, Janez Kveder, priopćio opis toga puta zajedno sa slikom u 11. broju ovogodišnjeg »Planinskog Vestnika«.

Iz Aljaževa doma krenuli su prije 4 sata

ujutro. Htjeli su da se točno drže smjera, kako ga je opisao dr. Toma; ali su u početku promašili, jer su prerano skrenuli s puta na Prag na desno i dospijeli na pješčani plaz (točilo), a sa njega u prvi kamin, po kojem je penjanje naporno i teško. Visok je kojih 250 m i naslonjen, malo na lijevo viseći, na vrlo strmenitu stijenu. Mjestimice je tako uzak, da se planinar bez uprtnjače jedva provlači. Krupniji planinari ne bi mogli plaziti po tom kamenu. U sredini se kamen lomi u crnu luknju u stijeni, desno i lijevo je stijena. Uspinja se prema stropu tako, da se čovjek hrptom opre u lijevu a nogama u desnu stijenu; na stropu je malen otvor, kroz koji se izlazi i dalje plazi u smjeru kamina: to je najzanimljiviji dio penjanja na cijelom putu. Pri vrhu kamina u njemu je zabita velika pećina, penjač mora zaći pod pećinu, a malo više je prelaz na pećinasti obruč, odakle je težak uspon uz pećinu i dalje u smjeru kamina pokraj pješčanog točila. Taj dio uspona je opasan, jer penjač nema uporišta za hvatanje. Na vrhu kamina pruža se sjajan pogled u dolinu Vrata i na gorske gorostase od Pihavca do Škrлатice. Da dodju na Tomin put, skrenuše ovdje na lijevo po obruču oko 30 m oko pećine do drugoga kratkoga kamina, po njemu niza stranu i dalje uz stijenu na velike nagomilane pećine i u pravcu prema lisastim tornjevima u treći kamen. Dalje su se točno držali Tomina puta sve do vodopada. Morali su prevaliti i četvrti kamen i iz njega su prešli na strm snježni plaz, na kojem su privezali na noge dereze, jer je snijeg ujutro bio zaledjen. Smjer je vodio ravno uzbrdice prema vodopadu. Na kraju plaza put ide na desno po pećinastom rubu i dalje na lijevo uz vrlo strmu bijelu ploču u kratak peti kamen, iza kojega se put u polukrugu zavija nad bijelu ploču do potoka, koji teče iz slapa. Odavde vodi na ledenjak pod vrhom Triglava dug žlijeb, koji se dru. Tomičinio kao ne osobito opasan, a sada je bio sav razmočen, voda je curkom tekla po njem i posve razmočila grušje, te je bilo vrlo teško po njem stupati. Tražili su drugi put i krenuli na desno na širok viseći balkon, a nakon kakvih 100 metara dalje na desno gore uza stijenu. Na prvom pristupnom mjestu valja krenuti na lijevo ravno na pećinu. Tu se od penjača traži sigurnost i trijezna promišljenost; pećina je silno strma i na dva je kraja jako natkrita. Na tom teškom odjeku zadesila je g. Kvedera nezgoda: nad njim se otkinuo kamen, debeo kao dvije šake i doletio mu ravno na glavu u času, dok je u penjanju visio na rukama. Vidio je leteći kamen, bio je pripravan na udarac, ali uz najbolju volju nije mu se mogao ugnuti. Poteckla mu je krv iz nosa i usta..., ali težih posljedica nije bilo. Srednji dio

te posljednje pećine je nešto lakši. Ide se po obročima litice do uskoga kamina, koji traži mnogo od penjača; kratak je, gladak i uzak. Iza toga je izlaz sa pećine na ledenjak po uskom mahovinom obraslotu. Uzlaz na rub stijene je opet opasan radi nesigurnih stopa na strmnenitoj i mahovinom obrasloj izbočini: dolje ponor, a gore vrletna stijena. Došavši na ledenjak planinari stadoše veselo klicati i ijuškajući spuste se uz rub stijene po snijegu prema ledenjaku.

Premda su sva četvorica novajlje u tom kraju, ipak su izveli uspon za 6 sati, uračunavši odmor od poldrug sata. Uže su upotrijebili samo u dva slučaja: u jednom za dizanje uprtnjača u dugom i uskom žlebu, a u drugom za pomoć drugu, koji je zašao na glatku pećinu, pa nije mogao ni natrag ni naprijed. Na uže se nije dao nijedan od njih privезati. Cepin na tom usponu nije potreban: svuda smeta, a nigdje ne pomaže. Leda se možeš lako ugnuti, a stope u snijeg mogu se usjeći i dobro potkovanim cipelama. Cepini i uprtnjače bili su im pravi balast. Vrlo su im dobro služile penjače cipele (plezaljke); samo u jednom slučaju su ih izuli, i to u dugom snježnom žlebu. Bolje od tih plezaljki služe suknene čarape; u njima se osjeća i najmanje uporište na stijeni, pa bilo to samo s pomoću prstiju. Sjeverna je stijena Triglava dosta teško pristupna, ali opet nije tako strahovita, kako se sudi po dosadašnjim opisima. — Tim se riječima završuje ovaj stvarni i ujedno vrlo zanimljivi opis, koji zajedno sa slikom uspona preporučuje pažnji naših mlađih i odvažnih planinara.

Društvo planinara u Bosni i Hercegovini. Prije rata planinarstvo u Bosni i Hercegovini stajalo je pod okriljem vladinim i u glavnom išlo za tim, da promiče promet stranaca. Izданo je više putopisnih knjiga i brošura sa svrhom, da se što više stranaca primami u ove prirodne krasotama tako bogate krajeve. Temelj su udarili tudjinci (Nijemci i Česi), a uz njih je prigrlio i domaći svijet, većinom inteligencija, planinarski sport, te danas ima nesamo u Sarajevu, nego i u drugim gradovima i većim mjestima priličan broj dobrih i oduševljenih planinara. Za vrijeme rata planinarstvo je mirovalo, kao i mnoge druge kulturne ustanove. Poslije rata tamošnji su planinari opet pregnuli, da uskrise planinarsko društvo i obnove smisao za taj lijepi i plemeniti sport. Potkraj prošle godine ponovo osnovaše »Društvo planinara u Bosni i Hercegovini« sa sjedištem u Sarajevu. Izabran je i konstituiran odbor s predsjednikom g. Milanom Blažekovićem, načelnikom kod sarajevske pokrajinske uprave. U početku je tomu društvu pristupilo jedno pedesetak iskusnih planinara, koji se bave planinarstvom kao stal-

nim sportom. Medju njima ima dobrih amater-fotografa, kako se vidjelo na izložbi HPD u Zagrebu, gdje su njihovi krasni snimci sa bosansko-hercegovačkim planinama pobudili senzaciju, pak vrsnih planinarskih pisaca, kojih će opisi izlaziti i u našem listu. Osim toga u Sarajevu ima više sportskih društava, koja imaju planinarske sekcije; takve sekcije imaju malo - ne sva nogometna društva. Zato tamošnji sportski list i donosi pred izvješća o sportu opise planinarskih izleta i tako širi smisao za planinarstvo. Valjano je i dobro organizirano sa dosta oduševljenih planinara sarajevsko radničko društvo »Prijatelj prirode«, čiji članovi prave često izlete i uspone na visoke bosanske planine.

I. Pasarić.

Međunarodni Savez Pirenejističkih Društava. (Fédération Internationale des Sociétés Pyrénéistes.) Godine 1902. ustanovljen je gornji Savez, koji je god. 1913. vezao dvadesetsedam društava, te izdavao službeni organ Bulletin Pyreneen. Svoje ciljeve formulira taj Savez doslovce:

Međunarodna federacija pirenejističkih društava je ujedinjenje snaga i raznovrsnih napora ovih Društava za zajednički rad k jedinstvenom cilju, t. j. razvitku pirenejizma.

Radu federacije je predmetom raširenje pirenejističke ideje putem knjige, riječi, praktičkih radnja i svih drugih sredstava, iskorišćenje grupisanjem interesovanih energija, obrana ekonomskih interesa svojih članova u izletnim predjelima Pireneja te poboljšice izvadjanja izleta.

Sredstvo akcije je međusobnom pripomoću i prema prethodnom sporazumu zajednička uporaba sredstava, koje ima svaki od njegovih sastavnih dijelova za uspjeh poduzeća bilo posebnih svakomu od njih, bilo zajednički više njih ili svima, a svakako odgovarajućih njegovom cilju.

Prema ustanovi četvrtoj, mogu biti članovi ove federacije: turistička društva pirenejistička, podružnice Club Alpine-a, udruženja znanstvena, sportska i umjetnička, čiji je jedini ili glavni cilj olakšanje i propagacija točnog poznavanja Pireneja, da se tako razvije pirenejizam. Pristup svakog novog društva nakon ispitana i izvješća izriče Delegacija u običnoj formi i sa većinom od dviju trećine. Istupi se moraju predložiti tajniku Federacije mjesec dana prije sastanka, gdje se registriraju. Društvo koje istupa ostaje obvezano za obveze, koje su do tog dana pravilno preuzeli njegovi delegati. Glavna skupština delegata najmanje sa većinom triju četvrtina federiranih društava može nakon istraženja odlučiti isključenje jednog saveznog društva; ovo ali društvo ostaje obvezano svojim obvezama kako je rečeno za društva, koja istupaju.

Točka peta određuje: Svako društvo ostaje posve autonomno. Federacija nema svog ureda. Jedini organizam koji iz nje proizlazi te koji ima samostalan život nezavisan od posebnog života saveznih društava je Delegacija t. j. sastanak (sjednica) predsjednika ili predsjedničkih zamjenika. Svako društvo je u Savezu reprezentovano po svom predsjedniku, koji ima odlučujući glas i delegatima sa savjetujućim glasom. Predsjednik može delegirati trajno ili prolazno svoje punomoći jednom članu svojeg društva. Ova delegacija mora se objaviti generalnom tajniku Federacije. Svako društvo ima jedan glas. Pismeno glasovanje je dozvoljeno. Odluke se moraju stvarati sa apsolutnom većinom izraženih glasova, koji sačinjavaju barem trećinu federiranih društava. Delegacija se sastaje barem dva puta na godinu u Kongres. Ona može izricati samo o predložima dnevnoga reda, ali može u svim žurnim pitanjima izricati želje. Ove se želje moraju predložiti pri otvorenju prve sjednice kongresa, koji najprije izriče (odlučuje) o prešnosti; na zahtjev jednoga samoga člana sa odlučujućim glasom ispitivanje se mora pravno odgoditi za slijedeći Kongres. Predlog ne može stojati na dnevnom redu nego samo ako se predloži dva mjeseca prije kongresa generalnom tajniku, a ovaj ga ima priopćiti za 14 dana svakom federiranom društvu.

Generalni tajnik, čuvalac arhiva potpomognut sa pomoćnim tajnikom služi vezom između društava i dopisuje se sa njihovim predsjednicima ili trajnim delegatima. Za važne i žurne odluke on će upitati predsjednika društva onoga grada, koji ima biti sjedištem budućega Kongresa. On ne može nalagati niti izmjenjivati niti interpretirati. On jedino ima da centralizuje dopisivanje, da upravlja pozive, ustanovi dnevni red i pripravi poslove delegacije te da izvršuje njene odluke.

Federacija nema svoje blagajne. Ona ne može praviti druge potroške, nego li one, koji nastanu uzdržavanjem tajničkog ureda, a ti se razdijeljuju na jednakе dijelove među savezna društva. Sjedište federacije je u boravištu generalnog tajnika. Ova pravila mogu se mijenjati samo na predlog delegacije ili trećine federiranih društava. Predlozi promjena su valjani samo ako su prihvaćeni po dvim trećinama rečenih društava reprezentovanih po njihovim predsjednicima ili delegatima napose imenovanima za ovaj slučaj a pod tim istim uvjetima može se tražiti i raspust Federacije. Isto se tako može mijenjati i Unutarnji Pravilnik, kojega je prihvatio Kongres, a koji detaljno ustanavljuje uvjete što imaju osigurati izvršenje ovih statuta.

Unutarnji Pravilnik određuje: Da društva,

koja traže pristup u Federaciju moraju dokazati svoju opstojnost, priložiti svoja pravila, popis svojih članova i njihovih adresa, sastav njihovog odbora i prepis odluke prihvачene na glavnoj skupštini, da pristaju na Statute Federacije. Ovo se ima predložiti tajniku dva mjeseca prije sjednice, gdje bi se imao dozvoliti pristup.

Delegacija se sastaje svake godine u Kongres treće nedjelje mjeseca ožujka u sjedištu jednoga društva. Ovaj Kongres određuje datum jednog ili više Kongresa u vrijeme i na mjestu pogodnom za opće izlete. Prvi sastanak izleta, gdje se ponovo sastaju delegati određuje mjesto idućeg Kongresa u ožujku. Tu se odlučuju zajednički izleti sviju ili od više društava. Osim toga izvanredni Kongres se drži za dva mjeseca umjesto budućeg sastanka u ožujku svaki put kada to zatraži polovina više jedan saveznih društava. Svaki se predlog može popratiti pismenim izvješćem u toliko primjeraka koliko ima federiranih društava. Na zahtjev ma i samo jednog člana delegacije sa odlučujućim glasom nakon rasprave jednog pitanja dnevnog reda ostatak diskusije i glasovanje ima se odgoditi za slijedeći kongres. Svaki delegat predlaže osim toga sastanku u ožujku sastav odbora svojega društva sa adresama članova i brojem svojih članova od prethodćeg prvog siječnja.

Delegacija na sjednici izabire za trajanje Kongresa predsjednika, koji upravlja raspravama. Svaki predlog zastupa predlagatelj ili delegat odnosnog društva. Za svaki prihvaćeni predlog Delegacija određuje društva, koja imaju da ga izvrše, o čem se polaže račun kongresu. Predlozi i želje mogu se odstraniti uslijed predhodnog pitanja: o apsolutnom majoritetu delegata, koji reprezentuju barem trećinu federiranih društava. Na predlog barem jednog člana sa odlučujućim glasom, koji traži prekid debate, diskusija se prekida te se glasuje o pitanju prekida. Ako je prekid izglasovan, prelazi se na glasanje samog pitanja. Na ožujskom Kongresu Delegacija imenuje generalnog tajnika na tri godine i pomoćnog tajnika na jednu godinu, od kojih jedan i drugi mogu biti ponovno izabrani. Zapisnik kongresa redigira generalni tajnik prema bilješkama posebnog tajnika imenovanog na početku sjednice. Ovaj zapisnik ima odobriti slijedeći Kongres. Može se javno oglasiti prije u jednoj publikaciji, koja se godimice izbira kao službeni organ Federacije. I druge publikacije mogu se jednakom odrediti da primaju službena saopćenja Federacije.

Tajnici, koji nisu izabrani ostaju sastavni dio Delegacije sa savjetujućim glasom kroz jednu godinu dana. Oni polažu račun o poslovima u tečaju i vraćaju vlastite arhive Federaciji. Popisi do-

vršenih poslova dostavljaju se interesovanim društvima. Delegacija može imenovati stalne ili vremenite komisije sa nalogom da študiraju specijalna pitaja, kojim komisijama delegacija određuje punomoći.

Ovo su — u glavnom doslovno — pravila Saveza Pirenejističkih Društava, koja su koordinacijom rada i ciljeva, čuvajući slobodni razvitak svakog pojedinog člana te iskorišćujući time sve energije i prirodne uvjete u korist zajedničkog dogovornog postavljenog cilja — doprinijela velikom razvoju i procвату Pirenejizma. Tako su Pireneji danas postali u svakom pravcu jednim velikim evropskim sjedištem turizma i područjem bezbrojnih izleta svake godine, dok su još pred nepune dvije generacije bili posve nepoznati i neistraženi i posjećivali su ih samo rijetki stranci, a da je o Francuzima posjetnicima jedva moglo biti i spomena. Promišljen i razborit rad, koji je čuvalo sve stecene pozicije i organizacije, pružio slobodu razvoja, a paralizovao rad za sporazumno ustanovljene ciljeve proveo je u ne pune dvije generacije gotovo čudo od razvoja Pirenejizma, što danas može služiti svima, koji se tim pitanjima bave — uzorom.

Organizacija Alpine Club-a (London). Organizacija najzaslužnijeg, najstarijeg i najglasovitijeg planinarskog kluba može u mnogočem biti poučna i za nas da se uzmognemo poslužiti načinom shvaćanja i organizatornim iskustvom tog planinarskog Kluba.

Točka druga njegovih Pravila ustanavljuje njegov cilj jednostavnim riječima doslovno ovako: »Predmet kluba će biti unapredijevanja dobrog drugarstva među planinarima, penjanja po planinama i istraživanja planina kroz čitav svijet, te boljeg poznavanja planina kroz literaturu, znanost i umjetnost.«

Klub sastoji od redovitih članova (Ordinary Members) i počasnih članova (Honorary Members).

Svi članovi imaju pravom prisustvovati glavnim skupštinama i večerama kluba, rabiti klupske prostorije i knjižnicu prema propisima društva, te dobivaju publikacije kluba.

Počasni članovi ne plaćaju članarine, ali nemaju nikakova prava na vlasnost kluba, niti su dionici vodjenja i poslova kluba, te ne sudjeluju kod izbora kandidata za članove. Samo redovni član, koji je izabran za počasnog člana zadržava prava, koje je imao kao redoviti član, ali ne plaća dalnje članarine.

Kod izbora za člana plaća se pristupnina danas od četiri Guine-e, samo časnici Indijske vojske služeći u Indiji plaćaju pristupnine jednu Guineu.

Članarina je danas tri Guine-e dok je prije bila manja, a ima se platiti pri izboru za člana i svakog prvog siječnja iduće godine. Imena članova koji su u zakašnjenu sa članarinom kroz tri mjeseca imaju se izvjesiti u klubu i o tom se imaju oni obavijestiti. Tko nije članarinu uplatio ne može vršiti ni jednoga članskoga prava. Tko sa platežom članarine zaostane kroz 12 mjeseci, taj ipso facto prestaje biti član kluba. Ali odboru stoji slobodno po vlastitoj uvidjavnosti uspostaviti takovog člana bez nove pristupnine, ako uplati sve zaostatke.

Godišnja glavna skupština za izbor časnika, revizora i odbora za iduću godinu ima se održati u mjesecu prosincu svake godine. U ožujku ili travnju ima se obdržati skupština koja ispituje godišnje račune blagajnikove. Odbor može sazvati glavne skupštine kada misli da je potrebno. Posebnu glavnu skupštinu mora sazvati tajnik, ako to zatraži svojim potpisima barem deset članova kluba koji podjedno specificiraju objekt rasprave. Za 14 dana od toga zahtjeva mora se oglasiti saziv skupštine, a sedam dana prije mora se obavijestiti svaki član o danu, mjestu i predmetu skupštine.

Glavna skupština sa većinom ne manje od $\frac{2}{3}$ prisutnih i glasujućih članova ima pravo izmjeniti ili nadopuniti Pravila kluba.

Odborskim sjednicama i glavnim skupštinama predsjeda predsjednik, a u njegovoj odsutnosti podpredsjednici; u njihovoj otsutnosti se predsjednik bira između prisutnih članova.

Za slučaj jednakog razdjeljenih glasova viječanja ima predsjednik drugi glas, koji odlučuje.

Glavna skupština većinom ne manjom $\frac{2}{3}$ prisutnih glasujućih članova ima pravo isključiti iz kluba svakog člana s bilo kojeg razloga, koji klub smatra dovoljnim. To može glavna skupština zaključiti samo na predlog odbora ili na zahtjev tajnika, koji je zahtjev potpisalo barem 20 članova kluba. Isključeni član gubi svako pravo na imovinu kluba, ali mu se vraća članarina plaćena dotične godine.

Glavna skupština bira dva revizora, koji ispituju godišnje račune tekuće godine.

Upravu kluba vrše: predsjednik sa dva podpredsjednika te počasni tajnik, koji je istodobno i blagajnik i odbor sastojeći od deset članova, koji se biraju i pet izvanrednih članova. Petorica sačinjavaju kvorum. Časnike i izborne članove odbora bira godišnja glavna skupština u prosincu za slijedeću godinu počamši od prvog siječnja. Oni se mogu ponovno birati, ali ne duže od tri godine za redom iza kojeg roka nisu ponovno izberivi nego tek nakon izminuća od godine dana.

Dužnost je odbora i godišnje glavne skupštine da predloži kandidate za predsjednika, podpredsjednika, tajnika i izborne članove odbora; imena kandidata imaju se dostaviti svakom članu najmanje pet tjedana prije glavne skupštine.

Svaka dva člana kluba mogu predložiti kandidate za bilo koje mjesto, te o tomu pismeno obavijestiti tajnika barem 14 dana prije skupštine zajedno sa pismenim pristankom predloženog člana, te će obavijest o imenima svih kandidata tako predloženih biti dostavljena poštom svakom članu kluba barem sedam dana prije dana skupštine.

Ako se na glavnoj skupštini pokaže da broj propisno predloženih kandidata ne nadmašuje broj praznih mjesta časnika i izbornih članova odbora, tada će predsjednik proglašiti kandidate izabranima. Ako broj kandidata prelazi broj praznih mjesta, tada će se pristupiti izboru balotiranjem.

Odbor ima vlast postaviti izvanrednim članovima odbora u propisanom broju svakog člana kluba, koji je služio kao predsjednik, podpredsjednik, tajnik ili izborni član odbora, te onoga, koji je služio ili služi kao počasni knjižničar ili izdavatelj ili pomoćnik izdavatelja Alpine Journal-a. Izvanredni članovi odbora vrše službu od dana svojeg imenovanja do konca prosinca koji slijedi, te se mogu ponovno odabrati ali ne kroz duže od tri naredne godine od čega je izuzet samo knjižničar te izdavač i izdavački pomoćnik Alpine Journal-a.

Za slučajne otsutnosti predsjednika odbor postavlja jednoga od podpredsjednika da vrši njegovu službu, a za slučaj takove slučajne otsutnosti potpredsjednika i tajnika odbor postavlja bilo kojeg člana kluba da ga zamijeni kroz istu periodu. Za slučaj otsutnosti u odboru, odbor može na prvoj idućoj glavnoj skupštini dati izabrati člana, koji će služiti u toj periodi pa se takova služba ne računa u rečene naredne tri godine službe, koje isključuju ponovni izbor.

Odbor izdaje pravilnike, koji nisu u protuslovju sa pravilima te postavlja počasnog knjižničara. Nikakva knjiga ili publikacija ne smije se iznijeti iz prostorija kluba, nego to može učiniti samo knjižničar, izdavač ili pomoćnik izdavača za vrijeme dok izdavaju Alpine Journal i konačno samo posebnom dozvolom odbora jednom članu, koji se bavi studijem ili istraživanjem jednog od predmeta klupskega nastojanja.

Odbor ima pravo postaviti izdavatelja ili izdavatelje te pomoćnike izdavatelja da izdaju Alpine Journal pod vrhovnim nadzorom odbora kao službeni organ kluba.

Kandidat, koji želi biti izabran redovitim članom kluba ima biti predložen sa strane jednog

člana kluba, kojega osobno poзна, a taj predlog mora poduprijeti još jedan član. Odbor može otupiti zahtjev osobnog poznanstva ako je kandidat stranac ili redovito stane izvan Engleske. Kandidat mora imati navršenu 21 godinu. Ime svakog kandidata zajedno sa popisom njegovih planinskih pothvata ili popisom doprinosa u alpinskoj literaturi znanosti ili umjetnosti — na čemu osniva svoj zahtjev za izbor — bit će predložen odboru, koji će odlučiti o dostatnosti njegove kvalifikacije. Kandidat čiju je kvalifikaciju odobrio odbor i koji je valjano predložen bit će balotiran na idućoj glavnoj skupštini kluba. Da bude izabran mora barem 20 članova glasovati za nj. Jedan negativni glas na deset isključuje izbor. Ako je glasovanje prema gornjim pravilima bilo neefektivno i ako kandidat pristaje, bit će balotiran po drugi put na idućoj glavnoj skupštini. Kandidat koji ili nije bio izabran kod drugog balotiranja ili je isključen ne može ponovno doći u izbor unutar dvanaest mjeseci.

Potpuno ime svakog kandidata zajedno sa imenima njegovog predlagatelja i podupiratela, njegovo redovito boravište te njegovo zanimanje, odnosno i daljni opisi napisati će se na posebnu kartu, koja će biti izložena u klubu 14 dana prije dana izbora, a ako dodje do balotiranja ima biti postavljena nad izbornom kutijom pojedinog kandidata. Tako ustanovljene pojedinosti na kandidatovoj karti bit će dostavljene svakom članu barem sedam potpunih dana prije dana izbora. Članovi, koji žele poduprijeti osobno poznatog kandidata potpisat će svoja imena na njegovoj karti ili će pripisati svoju želju da ga podupru počasnom tajniku, koji će postaviti njihova imena na kartu. Nitko ne smije na kartu postaviti ime nakon početog glasovanja. Samo deset kandidata može doći u balotažu na svakoj skupštini kluba.

Ime svakog novog člana zajedno sa opisom njegove kvalifikacije će se upisati u knjigu, koja će stojati u društvenim prostorijama i bit će otvorena za pregledanje članovima.

Članovi kluba večeraju zajedno mjeseca prosinca svake godine kamo mogu povesti na vlastiti trošak gostove prema propisima kluba.

Dotle pravila.

Sam odbor je ustanovio: da svaki kandidat prije nego odbor njegov zahtjev za članstvo raspravi ima počasnom tajniku podnijeti putem svojega predlagatelja ili podupiratela predloge popis svojih planinarskih pothvata sa određenjem godina, kada je te ekspedicije poduzeo. Ovaj popis ima potpisati kandidat, koji mora takodjer — samo za informaciju odbora, — ustanoviti svoju

dobu. Kandidate se predlaže na formularu, koji se dobiva kod tajničkog pomoćnika.

Ovi točni izvadci ustrojstva Alpine Cluba izvadjeni su gotovo doslovce iz izvornih Pravila Alpine Cluba, koja vrijede za god. 1922. te go-to da — osim sitnica — iscrpljuju sama pravila.

Iz ovih se ustanova vidi sa kolikom rigoroznošću postupa Alpine Club kada odabire svoje nove članove, pa to uvjetuje visinu na kojoj stoji. Isto je tako vidno, da temelj klubu sačinjava: dobra društvenost u vlastitim prostorijama sa vlastitom knjižnicom, koja se skrupolozno čuva. Svaki član dobiva klupske publikacije. Redoviti članovi bivaju tek nakon dugog i strogog ispitivanja njihovih kvalifikacija birani. Počasni članovi, ako nisu redoviti ne ulaze u poslove društva i ne mogu uplivisati na planinarski razvitak društva. Osobita je važnost položena na kontinuitet kulturne tradicije društva s jedne strane, a s druge: da se izrabe i razviju sve slobodne sile društva. Zato s jedne strane predleži ustanova izvanrednih članova odbora, koji su isključivo sve sami bivši voditelji kluba, dakle njegovi stvaraoci u prošlosti, te u tom povodu nosioci njegove tradicije. Isto je očito i iz ustanove: da jedino knjižničar i izdavatelj Alpine Journal-a može služiti preko tri godine što takodjer pojačava kulturnu tradiciju društva proti pokušaju na tradiciji neosnovanih novotarija. Ustanova pak da nijedan predsjednik ili časnik osim knjižničara i izdavača Alpine Journala ne može služiti duže od tri godine jednu za drugom, a tada mora barem na godinu dana napustiti službu — znači: da klub želi na danoj osnovci tradicije i prošlosti razviti i unaprediti sve lične energije, koje u sebi krije i time sam sebi dati raznolikost i sadržajnu punoču svog života i razvijta.

Iz ovih opažanja i prikazanih pravila dati će se za HPD crpsti mnoga korisna pouka, a prva medju njima bila bi, da društvo ima dobiti vlastite dostojevine prostorije, koje mogu poslužiti kao temeli društvenog života, planinarskog študija i kontakta između članstva i vodstva. To bi samo moglo služiti oplodnji, produbljenju i procvatu društvenog rada te pravom planinarskom ojačanju članstva.

Dr. Ivan Krajač.

Turistika u Bugarskoj. Poslije rata počelo se je planinarstvo i u Bugarskoj uvelike razvijati, čemu doprinose poglavito velike planine na Balkanu u Rilu planini i ogromnom Rodopskom sklopu. A i nad samom Sofijom diže se veličanstvena Vitoš planina, koja zove planinare, da se uspnu na njezine vrhove. Savez turističkih bugarskih društava počeo je nanovo djelovati, te je nastavio sa svojim društvenim organom »Bulgarski Turist«, koji izlazi već XV. godinu, te se može

naručiti u Sofiji, ulica Soluna br. 23. Lanjske je godine izašlo pet svezaka, koje su lijepo ilustrirane originalnim snimcima najljepših krajeva Bugarske, te obiluju mnogobrojnim člancima raznog planinarskog sadržaja. Osim toga imade »Bulgarski Turist« prikaza i prijevoda raznih turističkih opisa iz cijele Europe, no najviše iz svoje domovine. Nalazimo tu geografskih, geoloških i historijskih članaka, koji su u savezu s nekim odabranim i lijepim planinskim krajevima. »Bulgarski Turist« izvještava o radu oko podizanja planinarskih kuća ili kako ih oni zovu hiža, donosi meteorološku statistiku s tih hiža, a bori se i protiv toga, da se na bugarskim planinama ne iskorijeni runolist, koji se žalibije mjestimice već obrtimice prodaje i tako iskorjenjuje.

Dne 24.—28. svibnja održan je u staroj bugarskoj prijestolnici Trnovu XV. redoviti kongres ili glavna skupština B. T. S. Tom zgodom je proslavljena i 25 godišnjica »Turističkog kluba« u Trnovu i uspomena na smrt utemeljača bugarskih planinara, popularnog bugarskog pisca putopisa i humorista Aleka Konstantinova, koji je poznat i hrvatskoj publici prijevodom humorističkog putopisa Baj Ganje. Najglasovitije njegovo djelo jest putopis do Čikaga i natrag s veličanstvenim opisom vodopada Niagare. Na uspomenu 25 godišnjice prerane smrti A. Konstantinova izdao je bugarski turistički klub u Svištvu, njegovu rodnom mjestu, posebni Spomen-spis. Turistički klub u Svištvu, da počasti uspomenu svog ljubimca Konstantinova, uredio je i posebni muzej, gdje se nalazi i poprsje Konstantinova i gdje će se prikupiti sve uspomene na tog prvog apostola bugarskog planinarstva. Tu se napominje, na kakav je karakterističan način utemeljio Konstantinov prije 25 godina prvo turističko društvo u Sofiji. Konstantinov je uvrstio u sofijskim novinama proglašen klub »Vesele Bulgarije«, kojim se pozivaju svi ljubitelji prirode iznad 20 godina, da dodju jednu nedjelju u 12 s. na Černi verh na Vitoš planini, gdje će se osnovati bugarski turistički klub. Na veliko iznenadjenje ljubitelja »pešehodcev« došlo je toga dana do tri stotine osoba na Černi Verh, koji utemeljio na čelu s Alekom Konstantinovim prvo bugarsko planinarsko društvo u Sofiji.

Danas broji »Bugarski turistički savez«, koji je utemeljen god. 1900., oko 8000 članova sa 88 podružnica na raznim mjestima Bugarske. Naredbom ministarstva prosvjete dozvoljeno je, da osnuje savez i posebne dječake odjele, t. zv. junote ili turistički podmladak. Naredbom pak ministra saobraćaja imajući i članovi i junoti znatan popust na svim državnim željeznicama, te činovnici i

učitelji dobivaju službene dopuste prigodom raznih skupnih izleta i skupština.

Planinarski podmladak izdaje i posebni ju-noški časopis »Mlad Turist«, koji izlazi u Sofiji već osmu godinu (Moskovska 33), kao mjesecnik, te je preporučen za sve knjižnice srednjih i njima sličnih škola u Bugarskoj. Časopis je bogato ilustrovan i donosi i članke o sportovima za mladež i o fotografiranju te uopće razne upute o planinarstvu. Prošle je godine »Savez junosa« proslavio na svečani način svoju prvu desetgodišnjicu, te je u to ime izdao i posebni »Jubilarni zbornik«, u kojem se nalaze svi podaci od osnutka junoskog turističkog saveza. U omladinskim publikacijama sudjeluju i mladji i stariji turisti.

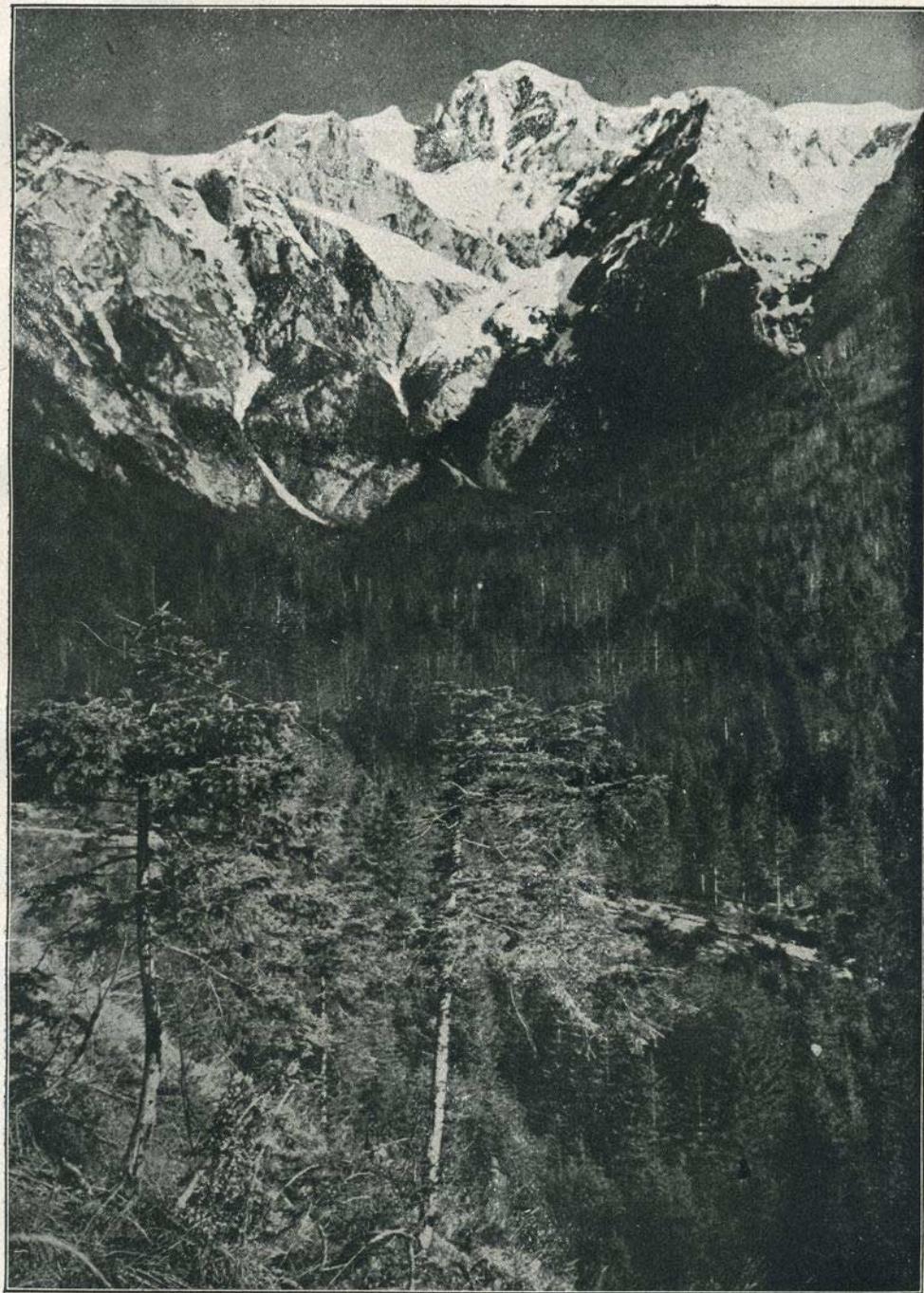
Osim Mladog Turiste izdaje »Junoski turistički sajuz još i posebni službeni organ, mjesecnik »Organizator« u Sofiji, Moskovska 33. Zadaća »Organizatora« jest, da priopćuje sve naredbe saveza podmlatka i centralnog saveza, u koliko se tiče planinarskog podmlatka. Ujedno se tu nalaze razna praktična pitanja i odgovori te izvještaji omladinskih podružnica, koje se zovu »Kloni«, adrese podružnica i turističkih firma, nekrolozi mladih turista i slično. »Organizator« izlazi već drugu godinu, no držimo, da bi bolje bilo, da imade podmladak samo jedan časopis kraj današnjih teških tiskarskih prilika.

»Jubilejni zbornik« turističkog podmladaka u Bugarskoj je lijepa knjiga na 173 strane i s mnogobrojnim ilustracijama. U njem je prikazan cijelokupni rad omladinskog planinarskog Saveza od njegova osnutka g. 1811. Zbornik je obilno ilustrovan originalnim fotografijama učinjenim od samog podmlatka koje prikazuju omladinski turistički život u planinama. A kad mladež ostavi srednju školu, pošto je bila četiri godine u višim razredima članom takovog omladinskog turističkog društva i saveza, onda obično ne napušta turistiku ni u kasnije dane, te se začlanjuje i djeliće aktivno i nadalje kao član kojeg turističkog kluba na polju planinarstva. To je zapravo kader kasnijih planinara, kojih u Bugarskoj broj raste sve više i više. U svakom mjestu, gdje imade turističko društvo, može se stvoriti i turistički podmladak, koji radi pod nadzorom škole a pod okriljem turističkih društava.

Bugarski turisti bili su već prije balkanskog rata u vezi sa »Hrv. planinarskim društvom u Zagrebu«, pa bi te veze sada rado nastavili, te se vrlo zanimaju za planinarstvo u cijeloj Jugoslaviji, a napose u Hrvatskoj. Dr. F. Bučar.

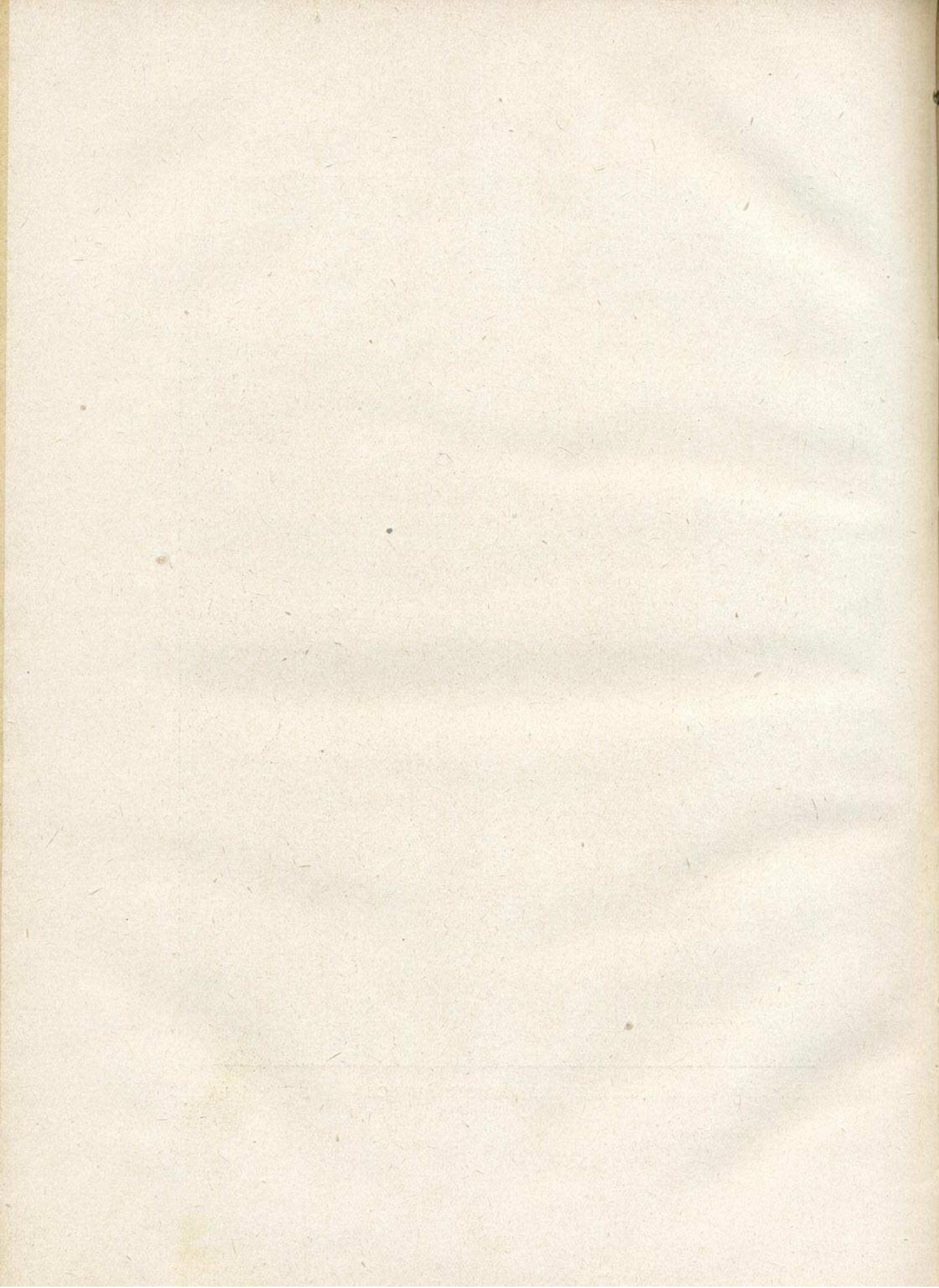
Turistika u Švedskoj. U Švedskoj postoji veliko turističko društvo »Svenska Turist-Föreningen«, koje izdaje svake godine svoj almanak »Svenska turistföreningens Arsbok«, koji je za

godinu 1922. izašao u prekrasnoj opremi s mnogobrojnim ilustracijama na 400 stranica osmine. Prema lanskom godišnjem izvještaju bilo je u društvu 98.000 članova, a broj članova se je prošle godine povećao za blizu 4.000. Svi članovi društva dobivaju gratis almanak, koji je štampan u 103.000 primjera. — Odbor je zaključio prošle godine, da će postepeno izdavati veliki atlas Švedske, koji će se takodjer dijeliti badava članovima, da što bolje upoznaju svoju domovinu. Središte društva je u Stockholmu, pa kako su sada i тамо teške stambene prilike, to se odbor bavi mišljom, da osnuje svoj vlastiti dom, te je u to ime kupilo mnogo dionica jedne kuće, koja bi vremenom mogla postati društvenim domom. Kako su sada posvuda teške financijske prilike, popustio je i u Švedskoj posjet stranaca, dok su domaći gotovo jednakim činili izlete kao i prije. Tako je najsjeverniju turističku stanicu Abisko posjetilo preko jedne hiljade turista. Radi novčane krize nisu se mogle poduzeti oveće radnje, koje su bile zasnovane, te je ove godine izgradjena samo jedna planinska kuća, dok su neke popravljene i ponovo uredjene. Društvo je nadalje kupilo jedan motor od 15 m, za 70 osoba, koji će služiti za dovoz turista jednog prekrasnog slapu u sjevernoj Švedskoj. Turistička centrala u Stockholmu opći neprestano s mnogobrojnim podružnicama u cijeloj Švedskoj, što je osobito važno u zimskoj sezoni poradi stanja snijega i leda za zimske sportove. U centrali nalazi se odio za željezničke i parobrodarske karte, te se ondje aranžiraju i zajednički društveni izleti. Društvo stoji u izravnoj svezi s turističkim društvima u Norveškoj i Danskoj, kao i s mnogim evropskim i američkim turističkim društvima, poglavito u pogledu polakšica putovanja za svoje članove. Društvo izdaje svake godine opise nekih najljepših turističkih krajeva, koji se zgodimice nadopunjaju, te je takovih ponovo izdano prošle godine u osam tisuća primjeraka, koji se razrađuju gratis svim onima, koji to zatraže, te naročito svim svojim podružnicama. Osim toga izdaju se opisi mnogobrojnih serija turističkih izleta s turističkim kartama, a napose i nacrt Stockholma i okolice. Svake godine posvećuju se osobita pažnja u godišnjaku glavnog gradu Stockholmu, te se opisuju detaljno pojedini dijelovi grada s umjetninama i starinskim građnjama uz bezbroj fotografiskih reprodukcija. Svaka starija i važnija kuća i njezin historijat nalazi se prikazan u kojem društvenom almanaku. Društvo imade veliku zbirku fotografija poglavito iz Švedske. Zbirka se povećaje koje kupnjom fotografija najljepših krajobrazova, koje darovima. Osim toga imade društvo i slike za skloptikone za propagandu turistike, te imade zbirku od 30.000 slika,

POGLED NA SKUTU (2532 m) IZ DOLINE KAMN. BISTRICE.

FOTO: E. PAULIĆ.

koje su bile lanske godine posudjene u serijama u šest stotina slučajeva. Skioptikonske slike bile su poslane u Ameriku, Englesku, Njemačku, pače i u Alžir. Medju slikama imade i posebna serija za školsku geografiju i za sportove, poglavito za zimske. Društvo je prošle godine davalo i stipendije za mlade planinare a u više slučajeva za srednje i pučke škole, te za zimske sportove nekim školama u iznosu od više tisuća kruna. Napose su se pomagala djeca radnika, koja bi putovala zemljom, te je u svemu ove godine bila određena svota od 12.000 švedskih kruna. I za istraživanje prirodopisa i geografije Švedske, izdana je posebna pripomoć od jedne tisuće kruna. Društvenih povjerenika bilo je prošle godine 2.175, od kojih 65 u inozemstvu. Najveća podružnica je u Göttingenu, koja broji 1600 članova, a 217 podružnica imalo je preko 75 članova. Najzaslužniji povjerenici odlikuju se svake godine društvenim medaljama za zasluge. Prošle godine odlikovan je jedan povjerenik zlatnom, jedan srebrenom a šest brončanom medaljom, dok ih je 25 dobilo zahvalna priznanja. Svi su odlikovani ili kao mnogogodišnji društveni povjerenici ili poradi vanrednih zasluga

za cijelo društvo ili napose koji predjel. Na članarinu i zaostacima je ubrano prošle godine 602.000 šved. kruna, a za društvene publikacije je unišlo 80.507 kruna. Na pristojbama za društvene hotele i kuće unišlo je oko sto tisuća kruna, te je cijeli lanski dohodak iznosio 808.000 kruna. Cijelokupni izdatak iznosio je 687.000 kruna, i to za administraciju, godišnjak, publikacije, inventar i razno.

Da se je švedsko turističko društvo moglo tako silno razviti, razlog je poglavito, što je vanredno rašireno po cijeloj zemlji, gdje vlada velika ljubav za vlastitu domovinu i za njezine mnogobrojne prirodne krasote. Osim toga je to moguće i zato, što je razmjerno vrlo mala članarina, jer svaki član plaća tek samo šest švedskih kruna na godinu. Do prošle godine plaćalo se je samo pet kruna na godinu, no kako vlada i tamo velika skupoča, morali su povisiti članarinu. Uz malu članarinu i veliki broj članova, nabere se tako velika svota, kojom se onda može lako raditi i širiti turistička propaganda medju inteligencijom, a napose medju školskom omladinom.

Dr. Franjo Bučar.

Društvene vijesti.

† **Franjo Krajač.** U Senju umro je naš član g. Franjo Krajač, trgovac i posjednik, otac našega predsjednika g. dra Ivana Krajač. Vječna mu spomen!

Cinovnici Hrvatske eskomptne banke darovali su na poticaj njihovog kolege g. Č., našeg vrijednog člana i povjerenika, lijepu božićnicu Hrv. planinarskom društvu. Sakupili su među sobom svotu od K 2.616.— za nadogradnju kuće na Sljemenu. Ugledali se i drugi u taj primjer!

Nadogradnja planinarske kuće na Sljemenu pokazala se već davno prijekom potreboom, jer nije više dovoljno prostora za veliki broj planinara, koji naročito iz Zagreba traže najbliže utočište u prirodnim krasotama naše Medvednice (zagrebačke gore).

Stoga je odbor Hrv. planinarskog društva zaključio, da se imade podići još jedan kat na planinarsku kuću, te bi se tako dobilo oko 50 ležaja više.

U tom smislu upravljena je molba na zastupstvo grada Zagreba, da se Hrv. planinarskom društvu dozvoli uporaba gradskog zemljišta na kojem je kuća sagradjena, na daljnji 50 godina, izgradnja I. kata, te da se doznači potrebnii građevni materijal iz gradske šume bez naplate šumske takse.

Gradsko je zastupstvo potpuno izašlo u su-

sret našem društvu i time opet dokumentirati svoje shvaćanje za razvitak hrvatskog planinarstva.

Na sjednici ekonomskog odbora od 13. prosinca o. g. uvažena je naša molba, produžena uporaba zemljišta na 30 godina i doznačena potrebita gradja iz gradske šume.

Hrv. planinarsko društvo će tako moći pristupiti proširenju planinarske kuće na Sljemenu čim doznačena drvena gradja bude suha i prikladna za uporabu.

Ovim putem odbor Hrv. planinarskog društva izriče najljepšu hvalu rodoljubnom zastupstvu hrvatske metropole.

Planinarska kuća na Sljemenu također je uredjena za zimu; u nekim sobama su postavljene nove peći, a mnoge su popravljene, tako da se sve sobe i blagovaone mogu dobro ložiti. Doznaće za noćenje dobivaju članovi u poslovnicu Hrvatskog planinarskog društva, Trg I. br. 15 uz cijenu od K 30.— po osobi (u zajedničkim sobama K 24.—).

Planinarska kuća na Prekrizju, povrh rudarske kotline potpuno je uredjena za zimu. U sobi imade 5 kreveta s gunjevima, a može noćiti i 10 ljudi. Nedavno je postavljena dobra peć, a u kuhinji štednjak, gdje se mogu konzerve skuhati i jelo pregrijati. Ključ od kuće je kod g. Tome

Mrakužića u selu Prekrižju, nekoliko koraka od planinarske kuće. Kod njega planinari mogu dobiti uvihek kiselog i običnog mlijeka, sira, vrhnja, maslaca, jaja i pilo uz umjerene cijene, ustavljene na cjeniku u planinarskoj kući.

Ključ od planinarske kuće dobiju samo članovi Hrvatskog planinarskog društva uz doznaku noćenja koju treba da prije podignu u poslovnicu Hrvatskog planinarskog društva, Trg I. br. 15 polukat, uz cijenu od K 24.— po osobi.

Put od Ruda (gostione Štengl) cestom i prečima do planinarske kuće na Prekrižju označen je vodoravnim crveno-bijelim znakovima i napisnim pločama.

Predjel oko planinarske kuće na Prekrižju vrlo je podesan za zimski šport, naročito za skijanje. U bližoj okolini su krasne livade prema Rudama i sv. Lenardu, a za skijaše su vrlo interesantni i podalji izleti na Japetić (802 m) i Okić grad. Za sanjkaše je u neposrednoj blizini plješivička stara i nova cesta, od plješivičkog sedla na obje strane.

Silvestarsku zabavu na Slijemu priredilo je Hrvatsko planinarsko društvo za svoje članove uz tombolu i plesanje u planinarskoj kući. Zajednički sastanak planinara bio je u nedjelju dne 31. prosinca u 2 sata po podne na Jelačićevom trgu kod spomenika, odakle polazak preko Kraljevinog Zdenca na Slijeme. O ponoći bio je izlet na piramidu.

Zabava je trajala do zore.

Prošlogodišnja silvestarska zabava je uz mnogobrojan posjet planinarka i planinara vrlo lijepo uspjela, pa će se i na ovogodišnjoj zabavi razviti pravo planinarsko veselje sve do u novu godinu.

Stubički put. Na planinarskom stubičkom putu obnovljene je na više mjesta u duljini od preko pol km već zapala staza. Povrh toga je iza četvrtoga km markiran novi pravac, koji vodi i na Kraljev Vrh, jer je naša staza šumskom sjećom postala za nesigurne planinare neprohodna. Na početku te nove markacije označen je novi pravac stubičkoga puta riječima »u Toplice«, a na izlazu prijašnjega dijela stubičkoga puta riječima »Gradskoj kući«. Novi pravac stubičkoga puta prelazi šumsku željeznicu pa vodi visokom jelovom šumom a onda općinskim kolosjekom i šumom do drugoga prelaza iste željeznice. Tu je markacija nastavljena na željezničkim stupovima sve do kotarske ceste u same Stub. Toplice. Kada dakle dodješ drugi put do šumske željeznice, nastavi put tom prugom, pak ćeš odavle doći ispod Donje Pile i Strmca za tri četvrti sata upravo u Stub. Toplice.

Sada se šuma na tom putu siječe, pak je put na 200 met. sasvim zapremljen oguljenom jelovom

gradjom, preko koje valja mučno gaziti. Zaokruži sada tuj malo na lijevo — idući sa Slijemena, — pa se toj muci možeš prilično ugnuti; prešav gradju valja da se opet vratиш na put nadesno. Ovu će gradju šumska željezница ove godine odvesti, pa će tui put opet biti prohodan.

Od toga drugoga prelaza šumske željeznice markiran je i drugi pravac, koji vodi u Stub. Toplice. Valja naime tu prekoračiti željeznicu, pak ćeš namah doći do brvi preko potoka Vidaka. Na toj brvi je prvi crveni znak drugoga novoga pravca u Toplice, koji pravac vodi na lijepi široki kolnik u Donju Pilu. Usred Donje Pile sjevero-istočno okreni s puta preko jarka livadicom obrasлом voćnjakom u Gornju Pilu, pak dalje — opet zapadno — uz posebno u otvoreno polje zabit markirani kolac do šume, kojom ćeš nizdol preko livadice i pokraj oranice uskom stazicom naskoro izaći na put i pred same Stub. Toplice na šumsku željeznicu i na kotarsku cestu u Toplice. — Ovaj drugi pravac nešto je kraći, sjenatiji i zgodniji od prvoga pravca i od silaza preko Kapelščaka već prije markiranoga. Iz Pile Gornje možeš sjevero-istočno preko šume nizdol doći na put, koji vodi u Kapelščak, za mala pol sata. Iz Pile Gornje se vide gornje kuće Kapelščaka.

Novotni.

Program markiranja HPD. A) **Senjsko Bilo.** 1. Od velikog okreta (»gumno«) na cesti Senj—Vratnik iza Krajačevog posjeda u Sv. Križu ima se nadopuniti markacija uz Kriški Potok, najkraćim putem mimo kuće (Pizdulina) preko stafe ceste na Mali Stolac, pa mimo kuća Joića Biondića na Jakovljeviće, odatle na planinarsku kolibu braće Krajač i dr. 2. Od vrha Vratnika Biocem, pa vrhovima Senjskog Bila mimo Vučjih Stina na istu planinarsku kolibu braće Krajač. 3. Od iste kolibe na put, koji vodi na Vodu Bujinu, pa više nije na livadu pod vrhom Jadičeve Plani, odakle hrptom na vrh Jadičeve Plani. 4. Od iste kolibe, nastavljajući od Vode Rujine sjevernim i zapadnim obroncima Medvedjaka na sela Tuževac, pa na Rakitu i odatle na Oltare. 5. Od iste kolibe, nastavljajući od Vode Rujine, odnosno od okreta za uspon na Jadičevu Planu zapadno paralelno sa Jadičevom Planom, pa dalje u pravcu prema jugu na Konačište, i zatim desno šumskom izvoznom cestom na cestu Oltare—Krasno. 6. Konačno od kolibe braće Krajač markirati najkraći spojni put sa selom Žukalj radi kontakta sa ljudima.

B) **Sjeverni Velebit:** I. Potrebno je markirati: od Oltara šumskom izvoznom cestom do pod Božinu Planu, pa sjevernim i zapadnim njenim obroncima istom šumskom cestom na Siču

(2181 m.), odakle južnim pravcem dolinom i čistinama do sedla Gućine Plani, odatle putem na Došenovac, pa na Zavižansku Kosu zapadno od Vučjaka, pa sedlom istočno pod Gornji Zavižan, te nogostupom dalje do puta: Jezera—Lubenovac. Od tog puta valja markirati uspone: a) na Markov Kuk; b) na Paljež; c) na Vučjak (na karti vrh Zavižanske Kose); d) na Gornji Zavižan te njegovu sjevero-zapadnu do danas neimenovanu glavicu (1.677 m.), i na Balinovac Vrh; e) na Zavižanski Pivčevac. Najkraći spojni put od Žavižanske Kose do puta za uspon na Plešivcu.

II. Eventualno najkraći put od Oltara do pod Sniježnjak i odatle najkraćim putem uzbrdo sjevernim odnosno sjevero-istočnim obroncima velebitskog masiva na sam Sniježnjak i preko njega na velebitsku Plješivicu.

III. Nadopuniti markaciju od Krasna preko sela Anići na Jezera, pa mimo Malog i Velikog Rajinca kroz Lubenska Vrata, pa kroz ili mimo Lubenovca, zatim Lubenovačkim Klancem na Grebaliste sa istočne strane Tudereva, pa sa izlazom (na Konačištu) na Alanskou cestu. Od tog puta valja markirati uspone na slijedeće vrhunce: a) na Plješivicu; b) na Mali Rajinac i to uzlazeći sa sjeverne, a spuštajući se na sjevero-zapadnu stranu; c) na Veliki Rajinac, eventualno i na Katalinac; d) sa Lubenskih Vrata uspon na Vratački Kuk, odmah zapadno od Lubenskih Vrata, eventualno i druge zapadne kukove; e) sa ili ispod Lubenskih Vrata uspon na istočne Kukove, napose na Golubić i t. zv. Kuk; f) eventualno uspon na Zapadne Kukove nad Lubenovcem i na Jurekovac u Lubenovcu; g) nadalje valja spojiti s markacijom Siču na putu Oltare—Žavižan sa Jezerima na putu Krasno—Lubenovac, te markirati odvojak od tog puta na vrh Plješivice; e) spojni put od Žavižanske kose mimo stanova iste kose na putu: Siča—Jezera (može služiti i za uspon na Plješivicu i Mali Rajinac), obratno iz Krasna na Žavižanski Pivčevac.

IV. Markirati najkraći uspon od Jablanca na Alan. Sa Alana markirati uspone na Vrhove i to: a) na Alančić i b) na Rožanski Vrh; c) na Goli Vrh; zatim mimo Velikog Daščevca uz Rožansku Ruju preko Položine oko Serovskog Vrha na Plančice, pa u šumu spuštajući se nogostupom u sjevernom pravcu kroz Miholjičinu Dolinu, Vabin dolac prema Legčevoj Dragi više Cipala i odatle usponom pod Rožanske Kukove markirajući uspon na Crikvenu, Varnjaču, Štirovac, možda Gromovaču itd.

V. Markirati uspon od Tudereva kroz Vranjkovu Dragu na srednji vrh Kozjaka Velikog, odatle

markirati uspon na zapadne vrhove i istočni vrh i konačno od srednjega vrha pod stijenjem Kozjaka put na Lubenovac; eventualno iz Lubenovca na Bevandovac i Mali Kozjak.

VI. Markirati spojni put dolcima od Alana na Siču, koji put ide kroz šumu Oštrik pa mimo ljeti nastavanih kuća u Strugama (nakapnica, povrh Zelen grada, spuštajući se iza toga u Ladju (ljetni stan Martina Šegote kbroj 10. iz Stinice), zatim uzbrjeg kroz Marin Brižak, pa mimo Duplja, koje ostaje na lijevo (ljetni stanovi Miškulina kbr 6. iz Stinice) na prekrasni Vujinac (pod Liscem (ljetni stanovi, nakapnica), zatim mimo Jerkovića, koji ostaju na lijevo, pa ispod Lisca na Liščevu Plan (ljetni stan Ivana Vukošića iz Jurkuše), zatim mimo desetak ljetnih kuća u Miškulinskim Dulibama, pa do kuća Blaža, Martina i Mijata Njegovana; odatle na Plančice (ljetni stan Mare Perine Modrić, zvane Šuljok), odatle desno na Stražbenicu, mimo Rogića ljetnog stana (koji ostaje desno), pa na Budim (stanovi Rogića i Babića), pa ispod dolnjih glavica gornjeg Zavižana (Rivine) mimo Modrić Dolca (sa ljetnim kućama), uz sjevero-zapadne njegove kuće usponom kroz Javorje Golo na Siču — gdje se taj put spaja sa putem Zavižan—Oltari. Eventualno će se od Budima ili Vujinca markirati uspon na Lisac.

VII. Konačno valja markirati najkraće uspone s mora i to: od Živih Bunara mimo male Brinjen na Dundović Pode te na Alan; zatim od parobrodskog pristaništa Starigrad najkraćim putem bilo na Budim, ako tamo HPD otvorí Sklonište, bilo na Žive Vodice i Žavižan; te od Lokve (za pristanište Lukovo) najkraćim putem ispod Borovog Vrha na Ječmište i preko Dulibina do sedla Gućine Planine, gdje se ta markacija sastaje sa markacijom Oltari—Žavižan. Konačno od parobrodskog pristaništa Sv. Juraj prečacima na Oltare.

C) Sjeverni dio Srednjeg Velebita. I. Sa Alana sve hrptom preko Bijelog Kuka, Alanske Plješvice, Visibabe do Zvirnjaka. II. Od Štirovače šumskom stazom i nogostupom na Šatorinu. III. Sa Alanske ceste zapadno mimo Mirova na Barićevski Dolac, odakle istočno kroz šumu, pa sjenokošima na vrh Zečjaka.

D) Senjska Draga—Uspon od 3. km. cesta Senj—Vratnik preko Orlovnog Gnjiezda na Veljun.

E) Alino Bilo. Uspon iz Senja prečaćima uz cestu krivo-putsku do pod Alino Bilo, a odatle po zapadnim obroncima istoga rubom šume na samo Alino Bilo, te eventualno silaz s njega na Tomičić Dragu i prolaz kroz nju do ceste Novi

Senj. Eventualno markacija prolaza sjeverno pod vrhom Alina Bila na Stalak na cesti Ogulin—Novi.

Dr. I. Krajac.

Zajednički izleti. I. zajednički izlet Hrvatskog planinarskog društva uspio je vrlo dobro. Ranim zagorskim vlakom krenuli su planinari u četiri sata 28 m iz Zagreba do Pušće-Bistre, kamo stigoše u šest sati, te nastaviše cestom do sela Donja-Bistra i dalje do Poljanica došavši tako do sjevernog podnožja zagrebačke gore. Ovdje je započeo uspon po gorskem hrptu Štrbotje do luggarnice grofa Kulmera nad sv. Jakobom, kamo su planinari stigli u devet sati. Uspon iz Bistrice na sv. Jakob vrlo je lijep, jer se planinaru pruža cijelo vrijeme prekrasan pogled na cijelo Zagorje i na Štajerske planine. Preko piramide došli su planinari na planinarsku kuću oko 10.30 sati. Vrhovi zagrebačke gore odavali su pravu zimsku sliku: šuma bijaše sva u snijegu, a preko sljemena vijao je pravi orkan. Poslije objeda krenulo se dalje glavnim hrptom Medvednice istočnim smjerom preko Puntijarke (1023 m) i nekadašnje luggarnice baruna Raucha do kote 881. nazvane »Tisova peć«. Ovdje su planinari zakrenuli prema jugu spustivši se strmo u dolinu potoka Trnave, te su preko Markuševca i Maksimira stigli oko sedam sati u Zagreb. Na tom izletu prevaljeno je pješice oko 40 km. Istočni dio Medvednice (Zagrebačke gore) imade mnogo lijepih i zanimljivih, no prilično nepoznatih predijela, pa se našim planinarima preporuča, da te krajeve na pr. Lipu, Oštrc, Kaptolsku šumu i t. d. posjećuju češće.

II. Skupni izlet Hrvatskog planinarskog društva, održan je dne 8. XII. preko Strahinjčice na sv. Jakob, kod Radoboja, uspio je preko očekivanja.

Planinari sastali su se na državnom i južnom kolodvoru, odakle sa vlakom, uz jedan sat zakašnjenja, krenuše do Krapine.

Jutro je bilo krasno. Zagorske doline i obronci posuti jakim mrazom i gustim injem, cakle se na mjesecim, kao da su srebrom obasuti.

U 8 sati krenuli su planinari iz stanice Krapina do Strahinja, gdje je počeo uspon po serpentinama na vrh, kamo su stigli oko $\frac{1}{2}$ na 10.

Tu im se pruži divan pogled. Sa jedne strane Medvednica, Samoborsko i Žumberačko gorje, dolje do Kleka, a na drugu stranu Macelj gora, Kostelska gora i Donat, koji se osobito isticao u impozantnoj svojoj formi. Obavit jakim snijegom i

gustum injem, caklio se na suncu, kao ledenjaci na našim Alpama. Pod njim gusta sjena Strahinjčice sakrivala je humke i bijele kapelice, pa pitoma zagorska sela i pružala bajnu sliku zimskog sumračja. Sa vrha spustili se planinari po ledom i snijegom zatrpanoj dolini potočića, prema rado-bojskom sv. Jakobu, kamo stigoše oko 13 sati.

Ovdje im se pružiše novi vidici prema Ptuju i Varaždinu, po Medjumurskoj ravnini na Ivančicu i njen Oštrc, sve dolje do Mihovljana prema Zlataru. Kapelica sv. Jakoba sa svojim sredovječnim zidinama podsjeća na zidine kakve stare gradine.

Iz sv. Jakoba spuštiše se planinari u Radoboj, kamo su stigli oko 2 sata. Okrijepiv se izvrsnim gorskim mljekom i hranom iz naprtnjača, krenuše oko tri sata prema Trškom vrhu, gdje razgledaše glasovitu interesantnu crkvu Majke Božje Jerusalemske, spuštiše se kroz »Paradižum« u Krapinu, kamo stigoše oko pol pet sati.

Tu se iza jednosatnog čekanja u toploj čekaočici ukraše u dobro loženi vlak, što im je osobito prijalo iza osam-satnog neprekidnog zadržavanja na svježem gorskem zraku.

U najboljem raspoloženju, zadovoljni sa uspјehom izleta, sa željom, da se što skorije povrate na pitome zagorske bregove, prispješe oko 10 sati na večer u Zagreb.

Dr. Prebeg.

Darovi Hrvatskom planinarskom društvu. Hrvatska eskomptna banka K 3.000.—; Hrvatsko-slavonska zem. hipotekarna banka K 2.000.—; Slavenska banka d. d. K 1.500.—; Centralna eskomptna i mijenjačna banka K 400.—; Hrvatski opći vjereski zavod K 500.—; Banka I. Kreutzer K 400.—; Općinsko poglavarstvo u Crikvenici K 400.—. Ukupno K 8.200.—

Društveni sastanci. U studenom i prosincu 1922. god. održana su 2 društvena sastanka Hrvatskog planinarskog društva.

Naročito drugi sastanak dne 14. prosinca uspio je iznad svakog očekivanja. Prisustvovalo je preko 60 članova, gospodja i gospode tako, da je posebna prostorija »Apolo-restauracije« u Ilici bila prenapunjena.

Podpredsjednik g. prof. Pasarić predavao je vrlo poučno i zanimivo o opasnostima u gorama, a g. Šenk projicirao je lijepo snimke sa Visokih Tura, Julskih alpa i samoborske okolice.

Odbor kani preko zime još nekoliko ovakovih sastanaka prirediti.

SADRŽAJ: K. P.: Gola Plješivica (1640 m.). (Str. 105). — Ing. Stj. Szavits-Nosan: Jesenji izlet u Zagorje i Zagrebačku goru. (Str. 109.). — M. Henebergova: Na Skuti (2532 m.). (Str. 112.). — Vj. Novotny: Jedna neuspjela planinarska ekskurzija. (Str. 113.). — E. Herzog: Uspon na Bjelašnicu (2067 m.). (Str. 115.). — Naše slike. (Str. 117.). — Planinarske vijesti. (Str. 117.). — Društvene vijesti. (Str. 125.).